

rAntGroen

België - Belgique
P.B.
WILRIJK 1
8/5124



© Guido Van Boeckel



natuurpunt
Zuidrand Antwerpen

www.zuidrand.be

AFZENDER en VU:
Guido Callaerts
Frans De Cortlaan 42
2610 Wilrijk
Afgiftekantoor Wilrijk 1

Bestuursleden en coördinatoren

Hugo Waeterschoot, voorzitter en coörd. Beleidswerkgroep
Groenstraat 59, 2540 Hove
03/455 22 12 - 0477/33 23 30 - hugo.waeterschoot@scarlet.be

Jos Daniels, secretaris
Archimedeslaan 4, 2650 Edegem
03/458 02 02 - jos.daniels@base.be

Guido Callaerts, penningmeester, coörd. ledenadministratie en behaagactie
Frans De Cortlaan 42, 2610 Wilrijk
03/828 11 03 - callaertsguido@base.be

Nancy Geldhof, coördinator natuureducatie
Hollebeekstraat 192, 2660 Hoboken
0485/84 38 26 - nancy.geldhof@telenet.be

Catherine Vandercruyssen, coördinator Cursussen
Koningin Astridlaan 106, 2550 Kontich
03/288 81 07 - cvdx@telenet.be

Johan Baetens, coördinator Studie
Keizershoevestraat 21/2, 2610 Wilrijk
0484/23 75 59 - baetens.johan@gmail.be

Rudi Leemans, conservator Groen Neerland
Kleine Doornstraat 51, 2610 Wilrijk
03/828 43 16 - rudolf.leemans@telenet.be

Veerle De Saedeleer (mede)contactpunt Fort 7
contact.fort7@zuidrand.be
Elsenborglaan 2, 2650 Edegem
vee_saddler@yahoo.co.uk

Tuur Wuyts, (mede)contactpunt Fort 7
contact.fort7@zuidrand.be
Mestdaghplein 15/4, 2610 Wilrijk
03/449 99 11 - arthurwuyts@telenet.be

Bob Gabriels, webmaster
Berchemlei 178, 2140 Borgerhout
bob.gabriels@telenet.be

Lucy de Nave, bestuurslid
Jan Van Ryswycklaan 277, 2020 Antwerpen
03/237 99 52 - lucy.denave@antwerpen.be

Ronny Deckers, bestuurslid
Orchideeënstraat 69, 2610 Wilrijk
0485/55 45 31 - ronald.deckers@telenet.be

Biodiversiteitsactie afdeling: biodiv2010@zuidrand.be

Redactie rAntGroen

rAntGroencoördinator: Johan Vermariën
Onafhankelijkheidsstraat 50, 2650 Edegem
03/457 00 56 - johan.vermarien@telenet.be

Graag uw teksten zenden naar:

Verslagen: André De Mul,
Lage Kaart 422 (Glv), 2930 Brasschaat
03/828 70 32 - andre-de-mul@telenet.be

Agenda: functie vacant

zuidrand.waarnemingen.be: Gilbert Van Ael,
Antwerpsesteenweg 243, 2660 Hoboken
03/827 05 10 - gilbert.van.ael@telenet.be

Fort 7-nieuws:

Elsenborglaan 2, 2650 Edegem
contact.fort7@zuidrand.be

Overige: Johan Vermariën
zie hierboven

Verdeling: Guido Callaerts
contactgegevens: zie bestuursleden

Vormgeving: Guido Van Boeckel,
Berten Pilstraat 20, 2640 Mortsel
0475/96 69 67 - guido.van.boeckel@skynet.be

Teksten voor het volgend nummer van rAntGroen, met verschijningsdatum 1 oktober 2010, ontvangen we graag ten laatste op 15 augustus.

Contactpersonen voor geleide wandelingen in Fort 7

Natuurwandelingen:

Tuur Wuyts - 03/449 99 11 - arthurwuyts@telenet.be

Monumentwandelingen:

Philippe Vanhove - 03/825 02 43 - philippe.vanhove@scarlet.be

Lidmaatschap Natuurpunt: 24 euro per jaar te storten op rekening van Natuurpunt vzw (230-0044233-21) met vermelding: lidmaatschap, Afd. Zuidrand Antwerpen, naam en adres. Als lid van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen ontvangt u het algemeen verenigingsmagazine Natuur.blad en ons afdelingstijdschrift rAntGroen.

Adreswijziging: elke adreswijziging moet rechtstreeks gemeld worden aan Natuurpunt vzw, Coxielaan 11 - 2800 Mechelen (e-mail: Karina.deboeck@natuurpunt.be) met de volgende gegevens: lidnummer, naam, oud en nieuw adres en lid "afdeling Zuidrand Antwerpen."

Abonnement op rAntGroen: voor leden van andere afdelingen door storting van 8 euro op onze rekening met vermelding van uw naam en adres.

Verzekering: ieder lid is verzekerd inzake burgerlijke aansprakelijkheid bij deelname aan de Natuurpuntactiviteiten. Niet-leden gaan mee op eigen verantwoordelijkheid.

Inschrijving voor de autobustochten: de algemene prijs is 15 euro. Studenten betalen 13 euro. Alle gezinsleden tot en met 12 jaar gaan gratis mee indien vergezeld van ouders.

De eerst ingeschrevenen hebben voorrang indien de deelnemingsprijs betaald werd. Wie na storting niet mee kan, moet zo vlug mogelijk de leiding verwittigen zodat mensen die op de wachtlijst staan, kunnen meegaan.

Indien er onvoldoende inschrijvingen zijn, gaat de tocht door met eigen wagens of met minibusjes.

Annulatie bij autobustochten: leden die door ernstige redenen niet kunnen deelnemen en uiterlijk 2 dagen vooraf de leiding verwittigen, hebben recht op een tegoedbon voor een volgende bustocht.

Annulatie bij weekends en reizen: om tijdig vervanging te vinden vragen we u om afzegging zo spoedig mogelijk te melden. Teneinde de kosten te recupereren vragen we steeds 10% van de totale prijs bij afzegging. Bij afzegging binnen de maand voor de reis dient er minimum 25% van de totale prijs te worden betaald of de reeds gemaakte kosten indien deze hoger liggen dan 25%.

Alle betalingen voor onze afdeling dienen te gebeuren op volgende rekening:

979-9767547-40 van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen.

Op uw betalingen steeds reden van betaling, uw naam en e-mail adres of telefoonnummer vermelden a.u.b.

Fiscaal aftrekbare giften (min. 30 euro) dienen rechtstreeks gestort te worden op rekening 293-0212075-88 van Natuurpunt vzw, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen met vermelding "Afdelingsfonds 3722, Zuidrand Antwerpen"

Omslagfoto: *Viervlek (Libellula quadrimaculata)* - © Guido Van Boeckel



Een onstuitbare kracht

De uitbarsting van de Eyjafjallajökull heeft ons allen weer met de voeten op de aarde gezet en in niet mis te verstane termen laten weten dat de oerkrachten van moeder natuur nog altijd ontembaar zijn ... en maar gelukkig ook. Ook ik heb moeten ondervinden hoe vulkanische as mijn vluchten aan de grond hield en ik drie dagen nodig had om thuis te geraken.

*Vulkaanuitbarstingen en andere gelijkaardige fenomenen hebben ook in het verleden een erg **belangrijke rol gespeeld bij het ontstaan en verdwijnen van leven en soorten** op deze aardbol. Nog voor het Carboon kwamen de eerste dieren op het land terecht toen een lange en onzure periode van vulkaanuitbarstingen voorbij was. En nog niet zo heel lang geleden, ongeveer 60 miljoen jaar (in geologische termen recent), waren ze mede verantwoordelijk voor het uitsterven van de dinosauriërs, daarbij het startschot gevende voor de snelle verdere ontwikkeling van warmbloedigen zoals de zoodgieren en vogels. De inslag van een grote meteoriet en de daaraan gekoppelde stofontwikkeling zorgde voor een mogelijks jarenlange zonsverduistering waartegen de koudbloedigen niet echt goed waren opgewassen. Deze schokeffecten hebben steeds geleid tot het massaal uitsterven van soorten en het promoten van anderen die tot dan toe steeds in de verdrukking hadden geleefd. **Vulkaanuitbarstingen of meteorieten als scheidsrechters van biodiversiteit** om het op een andere manier uit te drukken. En geen mens die daarbij te pas kwam !*

Niet dat ik hier nu aangeef dat de uitbarsting van de Eyjafjallajökull of zijn grotere broer (Hekla) dezelfde proporties of impact zouden hebben, verre van zelfs, maar het is wel een oproep tot nederigheid en respect voor die "onstuitbare krachten". Wanneer een paar tienduizenden jaren geleden de Yellowstone vulkaan zijn ondergrondse magmakamer deels ventileerde, reikte de impact over het ganse Noordamerikaanse continent. Eén van de vulkanen van de Canarische eilanden dreigt in zee te storten, wat een tsunami zou meebrengen die mogelijks de Noordamerikaase kusten onder water zet, inclusief het kwetsbare New York. Het lijkt wel één of ander filmscenario.... Besluit: de mens mag al een "belangrijke footprint" hebben op deze aardbol maar deze laatste blijft nog steeds de baas wanneer er weer één of ander groots natuurfenomeen plaatsvindt. En de mens die keek er naar.

Zo zou het eigenlijk ook op kleinschalig niveau moeten zijn. De invloed van de mens door ruimtelijke (wan)orde, bouwwoede, rechttrekken van beken en anderen, leidde tot lokale en regionale overstromingen, modderlawines, ... zelfs in Europa en deels ook in eigen land en onze eigen gemeentes. Laat ons goed nadenken alvorens we ingrijpen op de natuur want verstoring van watertafel en waterstroming kan grote gevolgen hebben. Onze natuurgebieden zijn hierbij een uitgenomen kans om de natuur zijn natuurlijke gang te laten gaan zodat de gevolgen van deze antropogene impact wat ingetoomd kunnen worden. Zo is één van de uitgangspunten bij het uitwerken van het inrichtingsplan van Groen Neerland precies het oorspronkelijke waterhoudende karakter van het gebied terug te herstellen zodat we Neerland kunnen behoeden voor overstromingen zoals in het verleden. Met andere woorden: ónze kleine inzet om die onstuitbare krachten in te tomen.

Beste groet, Hugo

Agenda

Iedereen is welkom op alle wandelingen. Honden zijn niet toegestaan op onze activiteiten.
De gids/leiding treedt op als educatieve begeleider van Natuur- en Milieueducatie Natuurpunt.



= kostendelend vervoer (5 eurocent/km)
wordt op de afspraakplaats georganiseerd



= kindvriendelijke tocht



= inschrijven/aanmelden noodzakelijk



1 = slentertocht
2 = kleine makkelijke afstand
3 = stevige maar niet moeilijke wandeling
4 = stevige en moeilijke wandeling



1 = algemene tocht
2 = natuurthematocht
3 = specialisatie voor iedereen
4 = determinatietocht

Zondag 4 juli
8.15 u

Winkelsbroek en Turnhouts
vennengebied



Op 29 november '09 werd deze tocht reeds gepland maar de regen was toen spelbreker. Ditmaal dus een zomertocht met speciale aandacht voor planten.

's Morgens verkennen we het Winkelsbroek met de Grote Caliebeek ten zuiden van Turnhout en 's namiddags wandelen we in het Turnhouts vennengebied ten noorden van Turnhout.

Afspraak: Om 8.15 u op de Bist te Wilrijk of rond 9.00 u op

Leiding: Tuur Wuyts 03/449 99 11 - 0474/55 25 75

de parking achter de kerk van Zevendonk in de Kapelweg.

Einde van de tocht rond 17.00 u ter plaatse.

Mee te brengen: aangepaste kleding en laarzen voor de voormiddag. Plantengids, fototoestel, knapzak en € 2 voor de reservatenwerking van NP - Turnhout.

Externe gidsen: Dirk Segers (onder voorbehoud)
Marc Smets



Blauwborst
foto: Willy Ceulemans



Zondag 11 juli
8.00 u

De vogel- en plantenpracht van
het eiland Tiengemeten



Wie de reis maakt naar het natuureiland Tiengemeten raakt onder de indruk van de rust, de ruimte en de weidsheid. Het is een natuurgebied zoals men dat in Nederland of Vlaanderen eigenlijk nauwelijks ziet. Echte wilde natuur, met stromende geulen en krekens, waar je kunt wandelen door ongebaand terrein, terwijl de Zeearend boven je hoofd cirkelt.

Op Tiengemeten zijn het hele jaar door allerlei vogels te zien. Op het eiland zijn meerdere vogelkijkhutten van waaruit Blauwborst, Baardman, Karekiet te bewonderen zijn. Torenvalk en Buizerd jagen hier op muizen.

Qua planten vind je er o.a. Late guldenroede, Harig wilgenroosje, Kattenstaart, Dotterbloem en Heemst. Door onze collega's werd hier vorig jaar ook Klein vlooienkruid, Witte waterpunge, Veldgerst, Blauwe waterereprijs en Goudzuring gedetermineerd. Kortom: zeker de moeite waard om deel te nemen aan deze fijne uitstap. Noteer nu al in je agenda!

Afspraak: we vertrekken met de bus om 8.00 u stipt op de Bist te Wilrijk. Terug in Wilrijk omstreeks 19.30 u. (richtuur)

Mee te brengen: kijker, veldgidsen, loepje, picknick voor 's middags en eventueel voor 's avonds (zie onderaan), zonnebescherming, eventueel regenkledij en stevig schoeisel.

Inschrijven: door storting van € 15 (volwassenen), € 13 (student > 12 j.); € 50 (families van 2 volwassenen en 2 of meer kinderen ouder dan 12 j.) op onze rekening (zie p. 2) met vermelding van naam (namen) van de deelnemer(s). Kinderen tot en met 12 jaar gaan gratis mee. Drank en maaltijden zijn niet inbegrepen.

Gidsen: Henri Moeskops, Tuur Wuyts, Lucy de Nave

Leiding: Lucy de Nave 03/237 99 52 (0485/71 73 48 enkel bereikbaar op de dag zelf) of lucy.denave@antwerpen.be.

Bij de terugkeer voorzien we de mogelijkheid om onderweg een warm avondmaal te gebruiken tegen een democratische prijs. Verwittigt ten laatste voor 10 juli de leiding als je mee eet.



Voor deze fietstocht gaan we het niet te ver zoeken. Vlak over de grens in Noord-Brabant valt nog veel te ontdekken. Waarschijnlijk zegt de naam Groene Baronie u niets en zal u hem ook nergens anders aantreffen. Geen wonder, we hebben de zelfontworpen route met deze naam bedacht omwille van enkele schitterende natuurgebieden die we doorkruisen in de vroegere baronie van Zundert. We vertrekken vanuit Nieuwmoer (deelgemeente van Kalmthout) en zo knopen we toch weer een beetje aan met de grenslandtochten van weleer. De tocht in voorbereiding voert ons langs landelijke weggetjes naar en door verschillende natuurdomeinen. Langendijkse Heide en Rucphense bossen zijn voormalige stuifzandgebieden gedeeltelijk beplant met naaldbomen, afgewisseld met percelen loofbos, grasland en heide waar Brem en Buntgras groeien; Het Landgoed Pannenhoeft, beheerd door het Brabants Landschap, is een 700 ha groot bos-, heide- en moerasgebied, aangeplant in het begin van de 18e eeuw. We maakten er vroeger al enkele boeiende wandelingen met de afdeling. Nu stoppen we er een poosje om te genieten van de rustgevende groene omlijsting. We snuiven niet alleen de natuur, maar ook een vleugje cultuur op. Een deel van de route is namelijk genoemd naar de bekende Nederlandse dichteres en politica Henriëtte Roland Holst. Zij schonk haar landgoed de Oude Buissche Heide, een prachtig bos en heidegebied, in 1945 aan Natuurmonumenten. Onderweg passeren we de Angorahoeve met theehuisje en het bospaviljoentje waar Henriëtte niet alleen woonde maar ook haar



meeste dichtbundels, biografieën en boeken schreef. Enkele van haar natuurgedichten passen in de schilderachtige omgeving. De Oude Buissche Heide en het aangrenzende De Moeren en Wallsteijn zijn gevarieerde landgoederen met oude bossen, weilanden, akkers, vennen, restanten heide, houtwallen en boerderijen.

Voeg daarbij nog een mooi gelegen Trappistenabdij, de oude turfvaart, een leuk pannenkoekenhuisje en... nee we verklappen niet alles. We hebben, zoals de reeds ingewijde fietsers kunnen vermoeden nog wel een kleine verrassing in petto. Aan u om het te ontdekken en mee te genieten!

Praktisch: we fietsen een 40 km.

We beperken de groep tot een 20-tal deelnemers. *Vooraf aanmelden is noodzakelijk. Bel of bericht eerst naar André De Mul (03/828 70 32 of andre-de-mul@telenet.be) en meld je (mobiele) telefoon, e-mailadres, en of je al dan niet zelf voor je fietsvervoer kan zorgen.*

Afspraak: vertrek met eigen wagens op De Bist om 8.30 u en terug rond 19.00 u.

Mee te brengen: picknick + drankje voor onderweg, fietsgerief, kijker, fototoestel, waterdichte kleding (hopelijk niet nodig), € 1 voorbereidingskosten.

Gids: Luc Van Schoor 0494/33 63 09

Leiding: André De Mul 03/828 70 32 - 0478/57 48 92



In volle zomer gaan we met de fortgidsen een bloemen- en insectenwandeling maken op het fort en natuurlijk ook genieten van het landschap. Vanaf ongeveer 16.30 u wordt het gelegenheidscafé geopend en hopelijk kan dat in de open lucht! Ook diegenen die niet aan de wandeling kunnen deelnemen, kunnen nadien terecht voor een fris glas fruitsap of een stevige Gageleer !



Een einduur is moeilijk in te schatten en hangt af van de stemming of honger van de deelnemers.

Afspraak: om 14.00 u aan de ingang van het reservaat, Legerstraat 40 (opgelet, vanuit de Jules Moretuslei mag men met de auto de Legerstraat NIET inrijden! Neem Valkstraat en Koornbloemstraat).

Om 16.30 u voor wie alleen komt voor de drink.

Leiding: Tuur Wuyts 03/449 99 11 - 0474/55 25 75

Agenda

Wie steltlopers wil zien, gaat naar Zeeland. Op deze jaarlijkse uitstap krijgen ze de aandacht die ze verdienen. We zoeken ze op waar ze meestal te vinden zijn: de slikken en inlagen langs de Oosterschelde zijn geliefkoosde pleisterplaatsen waar ze hun kostje zoeken en overtijen. Elke soort eet zoals hij gebekt is: van korte snavels bij de Plevieren en Strandlopers tot lange van bijvoorbeeld Rosse grutto en Wulp. Begin augustus zijn er nog heel wat in zomerkleed te zien,



Tureluur - © Rudy Vansevenant

Zondag 8 augustus
8.00u

Steltloperstocht Zeeland



altijd goed voor kleurrijke beelden. Tijdens de tocht van vorig jaar werden 78 vogelsoorten waargenomen waaronder 24 soorten steltlopers. Luc en Rudy hopen het deze keer minstens zo goed te doen. Tussendoor zoeken we een (hopelijk) zonnig terrasje op voor een natje en een droogje.

Kom mee ontdekken en genieten van vogelparadijs Zeeland!

Afspraak: vertrek met eigen wagens aan de Bist te Wilrijk om 8.00 u. Einde voorzien omstreeks 18.30 u te Wilrijk.

Mee te brengen: picknick, drank, stevige wandelschoenen, vogelgids, telescoop, verrekijker, loep ... en laarzen bij regenweer

Leiding: Rudy Vansevenant 015/32 08 05

Gids: Luc Van Schoor 0494/33 63 09

zondag 22 augustus
8.00 u

Bezoek vogelringstation en het Stappersven



Augustus is voor de meesten onder ons een maand waarin de temperaturen de hoogte in gaan en warmte-onweders ons van tijd tot tijd van de stoffige hitte verlossen. Maar... zoals men in vogelminnend Vlaanderen vast ook weet, vertrekken in deze maand ook talrijke vogels naar hun winterkwartieren in het zuiden. Het zijn voornamelijk de kleinere zangertjes die zich nu reeds op hun lange tocht naar zuidelijker oorden begeven. De meeste trekken echter 's nachts en worden dus vaak over het hoofd gezien. Dankzij het onverdroten werk van tal van vogelringers kunnen we toch heel wat te weten komen over dit wonderlijke fenomeen. Van wat er in de donkere uren allemaal over onze slapende hoofden overvliegt, krijgen zij het één en ander in hun netten. Zij voorzien deze exemplaren dan van een identificatiering en laten ze dan uiteraard terug vrij! Hoe dit allemaal precies in z'n werk gaat, hopen we vandaag te kunnen bekijken door een bezoek aan een vogelringstation in de buurt van onze regio, nl. in Essen. Vlakbij de bekende Kalmthoutse Heide bevindt zich één van de belangrijkste ringstations van ons land. In de namiddag maken we een wandeling langsheen het nabij gelegen nieuwe natuureservaat van het Stappersven. Dit waardevolle natuurgebied van 360 ha is het kerngebied voor de Gladde slang in Vlaanderen, de meest westelijke groeiplaats

van de Jeneverbes en de eerste broedplaats van de Brilduiker in België. Heikikkers en Levendbarende hagedissen leven hier zij aan zij met broedende Boomleeuweriken en Nachtzwaluwen. Stof genoeg dus voor een boeiende heidedag.

Afspraak: vertrek met eigen wagens aan de Bist te Wilrijk om 8.00 u; einde omstreeks 17.00 u ter plaatse.

Mee te brengen: picknick, drank, laarzen, vogelgids, telescoop, verrekijker, loep ...

Leiding: Luc Van Schoor 0494/33 63 09

luc.vanschoor@scarlet.be

Gids: Wim Roelant 0477/34 07 21 - *roelantwim@gmail.com*

Externe gids: Ignace Ledegen of Joris Elst



Brilduiker - © Rudy Vansevenant



vrijdag 27 augustus
19.30 u

zomeravond Vleermuizenwandeling



Het laatste weekend van augustus wordt overal in Vlaanderen aandacht besteed aan de Vleermuizen, zo ook op Fort 7. Het Fort is gekend als winterverblijfplaats van een kleine populatie vleermuizen (zie verslag in het vorige rAntGroen nummer). Maar ook in de zomer zijn ze paraat, en in grotere getale zelfs, al verblijven ze dan eerder in natuurlijke holtes, vooral boomholtes zoals verlaten spechtenholten. Tegen zonsondergang (vandaag verwacht tegen 20.30 u) gaan ze actief op zoek naar voedsel. Dit gebeurt voor iedere soort op een ander moment en in iets andere omstandigheden. Het is precies op dat moment dat ze het best waarneembaar zijn en we ze bijvoorbeeld laag kunnen zien scheren over de Fortgracht op zoek naar muggen, motten en andere insecten. We starten met een fijne interactieve diareeks met videofragmenten over het leven en wel en wee van de vleermuizen in Vlaanderen. We zien hierbij een jagende Franjestaart en Grootoorvleermuis van dichtbij en je zal verbaasd staan over hoe gesofisticeerd hun jachttechnieken zijn.



De diareeks wordt gevolgd door een speuractie over de grachten waarbij we aan de hand van een Batdetector trachten het ultrasone geluid van Vleermuizen ook hoorbaar te maken voor het gewone oor. Bovendien kunnen we aan de hand van deze geluiden ook de jachttechniek van vleermuizen nader bekijken (of beter gezegd aanhoren). Vorig jaar is dit alles erg goed gelukt. Laten we dus hopen op een herhaling hiervan.

Afspraak: wil je er bij zijn vandaag, dan verwachten we je tegen 19.30 u aan het lokaal de IJsvogel (ingang Fort 7 aan de Legerstraat 40 te Wilrijk). We zijn terug een uurtje na zonsondergang tegen 21.45 u. De diareeks is dezelfde dan vorig jaar. Mensen die enkel willen aansluiten voor de wandeling verzamelen aan het lokaal tegen 20.30 u.

Leiding en gids: Hugo Waeterschoot 03/455 22 12
hugo.waeterschoot@scarlet.be

zondag 29 augustus
7.45 u

Wandeltocht door de Mechelse Heide



De Mechelse Heide maakt deel uit van het Nationaal Park Hoge Kempen, zowat 50 km² groot. Het gebied strekt zich uit over de gemeenten Dilsen-Stokkem, Maasmechelen, Zutendaal, Lanaken, Genk en As. Hier vinden we meer dan 7000 soorten planten en dieren, met als bijzondere bewoners de Mierenleeuw, de Bijenwolf en de Gladde slang. Ook huppelende reeën kan je hier tegenkomen. De talrijke vergezichten en de heide die op dat ogenblik in bloei staat, maken dit gebied heel interessant voor de natuurliefhebber. Let wel op, er moet hier ook geklommen worden en de wandelpaden zijn wat oneffen. Goede wandelschoenen zijn dus noodzakelijk. Dit gebied is ook heel interessant voor roofvogels (Boomvalk, Buizerd,...). De klassieke heidevogels zijn hier ook present. De bedoeling is om twee wandelingen van ongeveer 5,5 km te doen op twee verschillende locaties. De picknick nemen we in een cafeetje in de buurt.



Afspraak: vetrek met eigen wagens om 7.45u aan de Bist te Wilrijk.

Einde omstreeks 17.00 u ter plaatse.

Meebrengen: picknick, verrekijker, loep, flora, insecten- en vogelgids en stevige wandelschoenen.

Gids: Herman Van den Reeck 03/457 33 88



Bijenwolf - bron: internet

Vogeltrektellingen Hobokense Polder september - oktober 2010

De voorbije jaren leverden de vogeltrektellingen van Luc Van Schoor en co langs de Schelde in Hoboken een reeks mooie waarnemingen op van voornamelijk zangvogels, maar ook van roofvogels, ganzen en watervogels.

De telgegevens zijn terug te vinden op www.trektellen.nl. Zoek onder België op plaats Hobokense Polder.

Ook dit najaar roept Luc alle vogelliefhebbers op om mee te doen aan deze trektellingen.

Je hoeft zeker geen kenner te zijn om je steentje bij te dragen. Met een stel goede ogen, die verre vogelbewegingen ontwaren, de nodige interesse en wat geduld kom je al een heel eind vooruit.

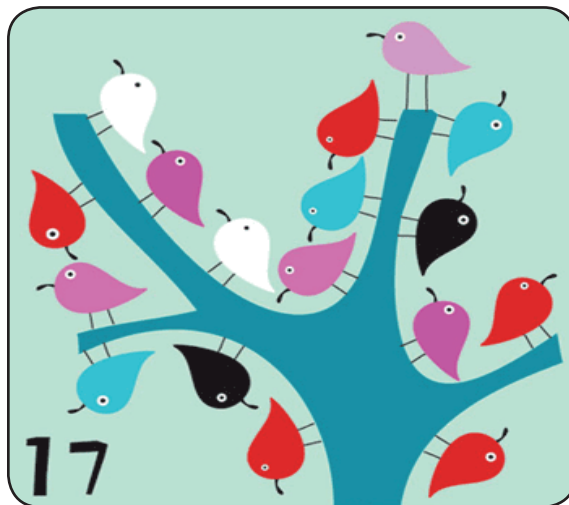
Luc spreidt de waarnemingen over de hele maand oktober, de periode waarop de meeste dagtrekkers naar zuidelijker oorden vliegen. Er wordt geteld van 18 september tot 31 oktober.

Je speciale aandacht vragen we voor de trekvoegelexcursie die we op zondag 24 oktober plannen samen met Luc.

Voor verdere info: zie kalender

Er zijn goede en slechte trekdagen naargelang het weer en tijdstip, maar ook van vogelsoort tot vogelsoort.

Alle trektellingen gebeuren van op de verharde Scheldedijk langs de Hobokense Polder, te bereiken via de Polder zelf of, met de auto, vanaf



de Benzineweg. In principe beginnen de vogeltellingen bij dageraad vanaf 7.00 u en duren tot 12.00 u. Bij ongunstig weer, mist, regen of storm gaan ze niet door.

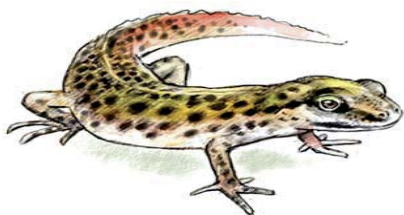
Meebrengen: warme kleding met een wind- en waterdicht jasje, een plooiestoeltje en een drankje + tussendoortje kunnen nuttig zijn.

En natuurlijk vergeet je kijker en eventueel telescoop niet!

Zin om mee te doen, één of meerdere keren?

Bel dan, om je te melden of voor verdere inlichtingen liefst 's avonds voor 22.00 u naar Luc Van Schoor 0494/33 63 09 of mail luc.van-schoor@scarlet.be

Graag tot kijk op de Scheldedijk!



Vorig jaar in november hebben we de grote salamanderpoel langsheen het Geitenpad terug uitgegraven na een lange leegstandperiode. We waren in dit kader bijzonder geïnteresseerd hoe deze put zich biologisch terug zou ontwikkelen van zodra hij terug water bevatte.

Einde maart hebben we de poel reeds met een bezoekje vergast en heel wat kleine waterfauna kunnen vaststellen waaronder Mosselkreeftjes, Copepoda, Watervlooien en vele anderen. De Kleine watersalamander en Bruine kikker waren ook al van de partij en dit voor een poel die lange tijd had droog gestaan! Verwonderlijk dus. Vandaag keren we terug en gaan we na of er verdere evolutie is. Na een uurtje trekken we te voet naar de poelen van Groen Neerland (slechts enkele honderden meters verder) om hier de waterfauna te bekijken en op naam te brengen. Dit gebied herbergt een heel



zondag 5 september
9.30 u

Biologische
waterkwaliteitsbepaling
Geitenpadplassen en
Groen Neerland



aantal plassen die door verschillende soorten waters gevoed worden (grond en oppervlakte water) en is best rijk aan waterbeestjes, slakken, waterkevertjes en andere kleine diertjes. Best interessant om eens na te gaan of er hier verscheidenheid op zit. Deze excursie is tevens geschikt voor jongeren.

Afspraak: om 9.30 u aan de Doornstraat te Wilrijk ter hoogte van het Geitenpad (op 100 m van sporthal Mariënborg). Einde tegen 12.30 u.

Meebrengen: vandaag moet je zeker potjes, eventueel een loep en laarzen meebrengen.

Gids: Jan Waeterschoot - jan.waeterschoot@base.be

Leiding: Nancy Geldhof 0485/84 38 26

nancy.geldhof@telenet.be



Zaterdag 11 september
8.00 u

Fietstocht Rondje met een Pontje in Zuid-Holland



Dit jaar gooien we het eens over een andere boeg en zoeken we ander vaarwater op. In het zuiden van de provincie Zuid-Holland, ten oosten van Rotterdam liggen de Krimpenerwaard en de Alblasserwaard. Een waard is een gebied dat omsloten is door verschillende rivieren. Eén ervan, de Lek, steken we over via één of twee pontjes. De fietstocht zelf loopt door een typisch Hollands schilderachtig decor van water, koetjes en schaapjes, molens en boerderijen. Misschien doen we en passant ook nog een natuurgebiedje aan. Het is niet het geschiktste seizoen voor de Purperreiger, maar wie weet. We kijken gewoon met open blik en zien uit naar verrassende ontmoetingen. Onderweg hopen we ook nog een boerderijtje met streekproducten tegen te komen. We besluiten met een terrasje. Je ziet, genoeg ingrediënten voor een ontspannen fietstocht. Wie zeker mee wil, verwittigt André (03/828 70 32) vóór 1 september met vermelding fietsvervoer met eigen wagen: ja/nee, mogelijke plaats(en) in je auto voor medefietsers/fietsen en je telefoonnummer. De vaarkosten zijn afhankelijk van één of twee pontjes, maar we voorzien ongeveer € 5, samen met de voorbereidingskosten (€ 1) te storten op onze rekening. Het verschil wordt ter plekke bijgepast of teruggestort. Bij inschrijving wel vermelden: Rondje Pontje en aantal deelnemers.

Afspraak: vertrek met eigen wagens aan De Bist te Wilrijk om 8.00 u.
Einduur ter plaatse: 17.30 u.

Mee te brengen: picknick, drank, kijker, fototoestel, regenkledij en uiteraard je fiets die rijklaar is. Indien nodig, zorgen we voor extra fietsvervoer (+ € 1 extra per fiets).

Gids: Luc Van Schoor 0494/33 63 09
Leiding: André De Mul 03/828 70 32 - 0478/57 48 92



Zondag 19 september
8.15 u

Noordelijk eiland Wintam



Vandaag trekken we naar het Noordelijk Eiland in Wintam. Vermits we met de overzet gaan, vertrekken we om 8.15 u aan de Bist in Wilrijk. Voor wie het nog niet mocht weten: het Noordelijk Eiland in Wintam is één van de beste vogelgebieden



in onze contreien. Voor diegenen die al meerdere keren zijn mee geweest op deze boeiende tocht moet ik waarschijnlijk niet meer melden dat we er al ettelijke keren mooie waarnemingen hebben gedaan als Slechtvalk, Ijsvogel, Kleine en/of Grote zilverreiger, mas-sa's Wintertaling, enzovoort.

Afspraak: vertrek met eigen wagens om 8.15 u aan de Bist te Wilrijk; einde om 12.00 u ter plaatse.

Indien u ter plaatse wilt aansluiten kan dat mits de leiding te verwittigen.

Mee te brengen: vogelgids, telescoop, verrekijker, stevige stap-schoenen.

Gids: Tuur Wuyts 03/449 99 11

Leiding: Wim Vandeweyer 03/321 32 23 - 0485/60 54 97



Kleine zilverreiger - © Rudy Vansevenant

Agenda



Hageven - foto: Guido Van Boeckel

Een streek waar we met onze afdeling niet al te vaak komen, is Noord-Limburg. Nochtans vinden we hier vlakbij de grens met onze noorderburen tal van pareltjes van reservaten.

Heide, veen, naaldbos, moerassen en grote waterpartijen, de natuur heeft hier voor ons heel wat in petto. Gebieden als het Hageven, Stamprooierbroek en Smeethof, we hebben er mis-

Ieder jaar richt de nationale vereniging een trefdag in voor haar leden. In de voormiddag kom je iets te weten over het reilen en zeilen van de vereniging en haar verschillende geledingen (beheer, studie, educatie, beweging en beleid). Over de middag zijn er heel wat stands te bekijken van deze geledingen en in de namiddag wordt er steeds een gevarieerd programma van workshops aangeboden. Ieder jaar trekken we met een aantal leden hiernaar toe en ontmoeten er honderden collega's van andere afdelingen.



Ijsvogel - foto: Willy Ceulemans

Op vraag van vele velen gaan we terug de Schelde over naar het Fort van Steendorp, op de rand van de Wase cuesta. Het is een zeer gevarieerd gebied met drie verschillende biotopen: een fort met bos, weiden op de cuestarand en de Roomkouter, een opgespoten gebied met bijzondere plantengroei. Onze gids Dirk weet over de geschiedenis en de geologie van het gebied een heleboel te vertellen. In dit 180 ha groot aaneengesloten stuk natuur groeit een rijke flora (o.m. Wollige munt, Echt duizendguldenkruid, Heen, Daslook, Wilde hyacint, Muskuskruid, Echte zulte, Blaartrekkende boterbloem, Fladderiep). In dit seizoen zullen we nog wel enkele van deze soorten

Zondag 26 september
8.30 u

Natuurgebieden Noord-Limburg



schien al wel van gehoord. Maar...oijt al eens geweest? Neen? Waag dan vandaag uw kans! Ja? Dan wil je er zeker nog eens komen! Afhankelijk van wat de voorbereiding zal bieden, bezoeken we vast enkele van deze of mogelijk zelfs nog andere gebieden in deze uithoek van ons land.

Afspraak: vertrek met eigen wagens aan de Bist te Wilrijk om 8.30 u; einde om 17.00 u ter plaatse.

Mee te brengen: picknick, drank, laarzen, vogelgids, telescoop, verrekijker, loep ...

Leiding: Wim Roelant 0477 34 07 21 - roelantwim@gmail.com

Gids: Luc Van Schoor 0494 33 63 09 - luc.vanschoor@scarlet.be

Zaterdag 2 oktober

Natuurpunt Trefdag

Bij het ter perse gaan van dit nummer was er nog geen info beschikbaar omtrent plaats en programma van de trefdag. Je kan het programma van de trefdag en andere nationale evenementen nagaan op volgende website: http://www.natuurpunt.be/nl/de-natuur-in/activiteiten_1175.aspx.

Inschrijving is noodzakelijk, al kan dit nog tot een weekje voor het evenement. Echt wel interessant hoor!

Contact: Hugo Waeterschoot 03/455 22 12

hugo.waeterschoot@scarlet.be

Zondag 3 oktober
8.50 u

Fort van Steendorp en
Wase cuesta



vinden.

Dirk is ook een goede vogelkenner. O.m. Sperwer, Ijsvogel, Holenduif, Koekoek en Kuifeend worden er frequent waargenomen. Het wordt een zéér boeiende en leerrijke tocht van 3-4 km.

Afspraak: vertrek met eigen wagens om 8.50 u op de Bist te Wilrijk.

Einde ter plaatse om 12.30 u.

Mee te brengen: laarzen, veldgidsen, fototoestel, verrekijker, loep, eventueel regenkledij.

Leiding: Lucy de Nave 03/237 99 52 (0485/71 73 48 – dit nummer is enkel op de dag zelf bereikbaar)

Gids: Dirk Meersman

Het seizoen is aangebroken waarin we de paddenstoelen vooral in de bossen massaal kunnen vinden. Tijdens deze rustige herfstwandeling blijven we hier en daar staan bij deze mooie mysterieuze organismen. Welke soort is het? Is de paddenstoel giftig of eetbaar?



Vliegenzwam - foto: Guido Van Boeckel

Zondag 10 oktober
13.30 u

**Paddenstoelenwandeling
De Inslag – Maria-ter-Heide**



Een beetje geschiedenis en verhaaltjes komen er ook aan te pas. We hebben hier al Armbandgordijnzwam, Kostgangerboleet, Witte koraalzwam, Elzenkrulzoom en Spikkelplooi parasol gedetermineerd.

Tussendoor genieten we van de prachtige herfstseer.

Het domein De Inslag is 147 ha groot en ligt in het noordelijk deel van de gemeente Brasschaat. Er groeit veel Grove den en Lork. Zwarte specht, Buizerd, Sperwer, Havik en Bosuil werden reeds waargenomen.

Afspraak: we vertrekken om 13.30 u aan de Bist te Wilrijk (kostendelend vervoer) en eindigen om 17 u ter plaatse. Wie rechtstreeks naar daar wil gaan wordt om 14.00 u verwacht in de Kerkedreef, voor de ingang van het domein 'De Mik'.

Mee te brengen: loep, fotoestel, paddenstoelengids, stevig schoeisel.

Leiding en gids: Lucy de Nave 03/237 99 52 - 0485/71 73 48 (GSM-nummer is enkel op de dag zelf bereikbaar).

😊

Zondag 17 oktober 2010
9.30 u

**De bomen van de Oude Wereld
en een wandeling langs de
Congostroom**



Voormiddag: de Congostroom; 4700 km bruisende natuur en cultuur.

In het kader van het internationaal jaar van de biodiversiteit stelt het Afrikamuseum een interactieve tentoonstelling over de Congostroom voor. Deze machtige rivier is de echte slagader van Midden-Afrika en herbergt een opmerkelijke biologische, geografische en culturele diversiteit.

De tentoonstelling is opgesteld als een reis op de Congostroom, van bron tot aan monding, dwars doorheen het evenaarswoud.

Namiddag: wandeling in een prachtig wereldbos, het Arboretum van Tervuren.

In dit Geografisch Arboretum zijn de boomgroepen aangeplant rekening houdend met hun geografische oorsprong en niet per soort zoals in andere arboreta.

Verleden jaar bezochten we de Nieuwe Wereld met zijn reusachtige naaldbomen. Dit jaar blijven we in onze Oude Wereld en zullen we meer loofbomen zien.

Wij zijn in oktober... De "Indian Summer" is begonnen.

Het natte gras is bekleed met esdoornbladeren, de amberbomen verkleden zich in duizend nieuwe kleuren. De eekhoorns bombarderen ons met kastanjes terwijl de laatste vlinders de grote wei opvrolijken... Dit alles onder een vaak diepblauwe hemel. Ja, ja, we zijn wel zeker in België! We zullen trouwens de paadjes verlaten om door de open grasvlakte tussen de groepen bomen te

wandelen. Kleine en grote vijvers verbonden met een beekje, omgeven door hoog gras maken van deze plek een prachtig natuurlandschap.

Afspraak: vertrek met eigen wagens op de Bist te Wilrijk om 9.30 u. *Aansluiten voor de namiddag kan mits de leiding te verwittigen.*

Einde ter plaatse rond 16.00 u.

Mee te brengen: € 8 (inkom museum), laarzen, picknick voor 's middags (er kan ook een kleine Afrikaanse schotel in het museum worden besteld), veldgidsen, loepje, kijker, fotoestel

Gids: Karin Wauman 0498/51 51 50

Leiding: Catherine Vandercruyssen 03/288 81 07
0486/16 06 14 - cwdx@telenet.be



foto: website Arboretum Tervuren

Agenda

Heremietkreeft, Zee-appeltje (foto), Gevinde zee-oor, Amerikaans mesheft; zeggen deze namen je iets? Het zijn allemaal mariene organismen die we hopen te ontmoeten op het mariene weekend van Cap Gris Nez, een oude bekende! Ditmaal gooien we het echter over een ietwat andere boeg: meer focus op het mariene gedeelte en een wat langer verblijf zodat het een rustiger



weekend wordt! We trekken hiervoor naar de prachtige streek van de Boulonais (noord Frankrijk), waarbij wij ons richten op het deel tussen Cap Blanc Nez (ten zuiden van Calais) en Boulogne sur mer. Deze heuvelachtige streek met sterk geprofileerde rotskusten en uitgesproken geologie leent zich uitstekend tot het bekijken van alle facetten van het mariene leven langs de kustlijn van het Kanaal. Het enorme getijdenverschil bedraagt 7 à 8 meter, ruim het dubbele van onze kust waardoor er een veel bredere getijdenstrook ontstaat, met meer diversiteit. De kuststrook is er ook erg afwisselend, van brandingrijke rotskusten tot weidse zandstranden die garant staan voor een boeiende variatie aan sponzen, mosdierpjes, wieren, zakpijpen, slangsterren, krabbensoorten en vogels. Deze afwisseling wordt veroorzaakt door de verschillende geologische lagen die de kust aansnijden. Je kan trouwens de geologie en ontstaansgeschiedenis van de streek zo van het landschap en de rotslagen aflezen. Doel is dan ook om de link tussen de geologie, de kustlijn en het mariene leven te bekijken en hopelijk ook te begrijpen.

Tijdens het weekend bekijken we gezamenlijk en in alle rust de verschillende getijdenzones en de hierin voorkomende fauna en flora zodat u bij uw volgende bezoek aan de kust u met een andere blik iedere dijkbreker of zandkust zal bekijken. Voor de fotografen onder jullie, dit wordt een unieke gelegenheid om organismen en landschappen te fotograferen die je anders zelden of nooit te zien krijgt. Daarom houden we het aantal deelnemers ditmaal ook beperkt tot 16. De datum van het weekend werd zo gekozen dat hij samenvalt met een gunstig getijde.

Een greep uit de agenda van het weekend om alvast in de sfeer te komen:

- twee mooie mariene avondexcursies (laagwater rond 20.00 u) op verschillende plaatsen langs de kustlijn van de Boulonais;
- een overdonderende vroegochtendexcursie aan de grootste vis-



vrijdag 8 tot
maandag 11 oktober

Mariene-Geologisch Weekend
Cap Gris Nez



mijn van Boulogne de grootse Europa;

- een mariene ochtendexcursie naar de oude duikboothaven van Boulogne, met aandacht voor de wierenzonatie en het biologische leven op en onder de stenen;
- een geologisch overzicht van de Boulonais en de verschillende plaatsen die we bezoeken;
- planten- en landschapsexcursie door het unieke duinenreservaat en langs het strand van Ambleteuse, waar zeldzame planten als Zeekool, Blauwe zeedistel en anderen nog veelvuldig voorkomen;
- schelpen zoeken op het schier eindeloze strand van Oye Plage;
- fossieltjes zoeken in de Klei van Gault te Wissant tijdens een strandwandeling naar Cap Blanc Nez;
- landschapswandeling langs de plassen van Wissant waar in het trekseizoen heel wat trekvogels neerstrijken.

De nacht van vrijdag op zaterdag verblijven we in het Ibis hotel van Boulogne zodat we 's morgens makkelijk vroeg op de vismijn aanwezig kunnen zijn. De volgende twee nachten verblijven we in Hotel de la Plage te Audresselles, een gezellig klein en eenvoudig familiehotelletje, letterlijk op het strand gelegen in één van de meest authentieke dorpjes van de streek.

We zorgen zelf voor een deel van de catering waardoor we de prijs zeer schappelijk kunnen houden.

Voor deze 4 dagen (3 nachten) schatten we de voorlopige kost op € 210/persoon op basis van een tweepersoonskamer en € 240 /persoon op basis van een éénpersoonskamer. We kunnen de definitieve prijs bij de inschrijving begin juli bevestigen. Gezien de afstand rijden we met zo weinig mogelijk wagens en zorgen we voor een wagen verdeling.

Wil je er bij zijn, reserveer je plaats dan zo spoedig mogelijk voor dit weekend van vrijdag 8 tot en met maandag 11 oktober. Om rechtmatig in te schrijven vragen we je te bellen naar Catherine Vandercruyssen tussen 1 en 15 juli (of nadien naar Guido Callaerts). Zij zal de kamerverdeling aangeven waarna we je vragen om je inschrijving onmiddellijk te bevestigen door storting van een voorschot van € 100 per persoon op tweepersoons basis, of € 120 op éénpersoons basis, op rekening van de Natuurpunt Zuidrand Antwerpen (rekening nr.979-9767547-40) met vermelding van: Cap Gris Nez, de namen van deelnemers en het e-mail adres waarop we je kunnen bereiken.

Je ontvangt dan spoedig een bevestiging en een maandje voor de reis een uitgebreid infopakket.

Het is eventueel mogelijk om vrijdagavond aan te sluiten bij de groep.

Leiding/gidsen: H. Waeterschoot 03/455 22 12

hugo.waeterschoot@scarlet.be

C. Vandercruyssen 03/288 81 07

cvdx@telenet.be

De Franse Opaalkust heeft de natuurliefhebber heel wat te bieden. Vijf minuten voorbij Calais gaat het Frans-Vlaamse polderlandschap plots glooien en kom je terecht in een kuststreek vol woeste kliffen, uitgestrekte duinen, mooie stranden en pittoreske vissersdorpjes.

De topattracties van de Côte d'Opale zijn Les 2 Caps: twee kliffen die oprijzen boven het smalste deel van het Kanaal. Cap Blanc Nez is de spectaculairste: de 133 meter hoge krijtrotsen zijn geologisch



identiek aan de White Cliffs of Dover, aan de overkant. Cap Gris Nez, een kilometer of tien zuidwaarts, is wat lager. Dit meer dan 150 miljoen jaar oude klif vormt de grens tussen het Kanaal en de Noordzee waar heel wat boten voorbij varen. Het kanaal is hier op zijn smalst (28km). Bij helder weer kan je Engeland goed zien liggen. De rotsen van beide kanten liggen op één van de belangrijkste vogeltrekroutes van West-Europa. Ideaal dus voor het waarnemen van overvliegende en fouragerende trek- en zeevogels. Omdat Cap Gris Nez hoog boven het zeeniveau ligt, kun je er bij geschikte weersomstandigheden grote aantallen water- en zeevogels (duikers, Jan van gents, Pijlstormvogels, Zeeëenden, Zeekoeten en Alken) voorbij zien vliegen. Tussen en ten zuiden van deze twee 'hoogtepunten' vinden we riviermondingen met moerassen en mooie duingebieden.

Luc en Wim stellen een programma samen dat menig vogel- en natuurliefhebber kan boeien

- Vrijdag rijden we eerst naar het natuurreservaat "Platier d'Oye" bij Gravelines. Dit prachtig natuurgebied is voor trekvogels uit het noorden vaak de eerste halte in Frankrijk. We wandelen er langs een vogelkijkhut met plas, door bosjes duindoorn en langs bloemrijke weiden naar een strand vol schelpen. Na de middagpauze in een café rijden we verder naar Cap Blanc Nez. Op heldere dagen is de blankheid van de kaap ronduit schitterend. We genieten er van het uitzicht op de kuststreek en gaan waarschijnlijk ook op het strand aan de voet van de kaap een wandeling maken. Als laatste halte bezoeken we La Motte du Bourg bij Wissant met mooi uitzicht op een duingebied, zoetwatermoeras en enkele plassen

- Zaterdag gaan we 's morgens op Cap Gris Nez de vogeltrek waarnemen. Na de middag wandelen we rond de kaap, langs het moeras van Tardinghen en op het strand.



vrijdag 15 tot
zondag 17 oktober

Vogelweekend
Cap Gris Nez



- Zondagmorgen staan er nogmaals vogeltrekwaarnemingen op het programma en trekken we na de middag naar de monding van de Slack voor een leuke wandeling, bekijken we de meeuwenpleisterplaatsen van Le Portel en bezoeken tot slot de oude ommuurde site van Boulogne-sur-Mer met een afscheidddrink.

Zoals je zelf kan lezen valt er dit vogelweekend heel wat te beleven. Zorg dat je erbij bent...

Praktisch

Vervoer: vanuit Wilrijk met gehuurde minibuses, waarvoor we min. 2 bereidwillige chauffeurs zoeken.

Verblijfplaats: Gite de Groupe "Les Migrateurs" te Cap Gris Nez. Dit groepsverblijf, een apart deel van een typische hoeve met 9 slaapkamers en 7 badkamers, is gunstig gelegen langs de toegangsweg op ca 500 meter van de kaap en het strand.

Deelnameprijs: € 155/persoon. Hierin is begrepen: vervoer met minibusje(s), verblijf in gite, maaltijden met een drankje inbegrepen, (behalve picknick eerste middag). Niet inbegrepen extra dranken in de gite, cafés of restaurant.

Inschrijving kan door storting, voor 31 juli, van € 50/persoon als voorschot op rekeningnummer 979-9767547-40 met vermelding Cap Gris Nez en aantal personen.

Kandidaat chauffeurs geven bij inschrijving hun naam op bij Wim Roelant (0477/34 07 21).

De deelnemers krijgen tegen 15 september een schrijven met de nodige info en de vraag om het saldo (€ 105) binnen de daarop volgende week te betalen.

Let wel: het aantal deelnemers wordt beperkt tot 18 (gids en leiding inbegrepen), op basis van 2 personen per kamer, (met max 20 deelnemers indien er meer dan 2 personen de grootste slaapkamer willen delen).

Gids: Luc Van Schoor 0494/33 63 09

Leiding: Wim Roelant 0477/34 07 21

Wim Vandeweyer 03/321 32 23 of 0485/60 54 97



De langverwachte opendeurdag vindt vandaag plaats. De deuren worden wijd opengezet voor iedereen: lid of geen lid, natuurkenner of wandelliefhebber, Breng dus maar al je familie, burens en vrienden mee vandaag! In tegenstelling tot de andere Forten van de Brialmontgordel blijft Fort 7 normaal gesloten voor het publiek. Reden hiervoor is het voorkomen van vele en soms kwetsbare dieren- en plantensoorten. In het jaar van de biodiversiteit vormt dit dan ook het uitgelezen thema voor de opendeur: Fort 7, een schat aan biodiversiteit in de stad. Via een zelfwandeling op het Fort laten we je aan de hand van kleine en originele stands en tentoonstellingen kennis maken met de rijkdom van dit unieke gebied.



Zondag 24 oktober
10.00 u tot 18.00 u

Opendeurdag Fort 7
Een schat aan biodiversiteit
in de Stad



Je komt hierbij zowel op het open domein als in de Fort gebouwen zelf. Tot slot kan je terecht in het biocafé voor een “afterbabbel of knabbel” ter ondersteuning van de werking op het Fort. De deuren zijn open van 10.00 u tot 18.00 u en we hopen je allen hier te kunnen ontmoeten.

Zie ook verder in dit tijdschrift en het volgende rAntGroen-nummer.

Contact: Tuur Wuyts 03/449 99 11 -contact.fort7@zuidrand.be
Hugo Waeterschoot 03/455 22 12

hugo.waeterschoot@scarlet.be

Al het vijfde jaar op rij zal Luc Van Schoor in oktober regelmatig 's ochtends op de Scheldedijk te vinden zijn om trekvogels te tellen. De resultaten van die trektellingen zorgen voor heel belangrijke informatie.

Vandaag gaan we eens kijken welke en hoeveel vogels er langs de Schelde naar het zuiden trekken op zoek naar beter weer, maar vooral naar voedsel. Uit ervaring weten we dat bij geschikte weersomstandigheden vele honderden vogels van verschillend pluimage passeren, soms een spectaculaire ervaring.

Om een idee te krijgen, kan je een kijkje gaan nemen op de website www.trektellen.nl (klik op België en zoek bij de locaties Hobokense Polder), waar je de resultaten van de tellingen van Luc en medetellers kan zien

Bij 'goede trek' blijven we heel de tijd op de Scheldedijk op dezelfde plek staan. Bij 'mindere trek' gaan we al wandelend zoeken naar de trekvogels die even in de Hobokense Polder vertoeven.

PS: Je kan natuurlijk ook deelnemen aan de andere trektellingen vanaf 18 september tot eind oktober met Luc.

Die gaan in principe telkens door tussen 7.30 u en 12.00 u. Bel de dag tevoren om zeker te zijn of een telling doorgaat.

Zondag 24 oktober
7.30 u

**Trekvogeltellingen op de
Hobokense Polder**



Afspraak: vertrek om 7.30 u op De Bist te Wilrijk of aansluiten om 7.45 u aan het Station Hoboken (einde Berkenrodelei).

Einde rond 12.00 u ter plaatse.

Mee te brengen: vogelgids, telescoop, verrekijker, bij droog weer volstaan stevige wandelschoenen, warme en winddichte kleding.

Leiding: Wim Vandeweyer 03/321 32 23
0485/60 54 97

Gids: Luc Van Schoor 0494/33 63 09





Biodiversiteit: van levensbelang

2010 is het internationaal jaar van de Biodiversiteit waarbij aandacht gevraagd wordt om de achteruitgang van soorten te stoppen. Het behouden van soorten of hen kansen bieden om uit te breiden is een fundamenteel onderdeel van het Europese natuurbeleid om ook de laatste restanten natuur voor het nageslacht te bewaren.

We willen jullie tijdens de zomer **kennis laten maken met de biodiversiteit in de gemeenten** van de afdeling en plannen een excursie voor de lokale bevolking in ieder van de deelgemeenten. We bezoeken telkens een gebied waar we in het kort toelichten wat er hier in het verleden voorkwam aan soorten, voor welke kritische soorten het gebied van fundamenteel belang is en hoe we het gebied kunnen vrijwaren van verder soortenverlies, of zelfs het aantal soorten kunnen laten toenemen in het gebied en zijn omgeving. Je kan daarom meeproeven van biodiversiteit door **deel te nemen aan volgende biodiversiteitwandelingen in de afdeling**. Deze starten telkens om 14.00 u en eindigen ter plaatse om 16.00 u. Er is ook telkens de gelegenheid voor een drankje aan de lokale infostand over biodiversiteit. Voor alle wandelingen is goed schoeisel is noodzakelijk.



Deze voormalige Duitse Schans is gelegen in een erg vochtig gebied waar kwelwater aan de oppervlakte komt. Het gebied werd recentelijk door Natuurpunt in beheer genomen met als doel de biodiversiteit uit te bouwen en deels open te stellen voor het publiek.

zondag 1 augustus
14.00 u

Groen Neerland
Wilrijk

Gidsen: Rudi Leemans en Johan Baetens
Vertrekplaats: Doornstraat ter hoogte van café "De Uil".

zondag 8 augustus
14.00 u

Uilenbos
Hove

Dit prachtige privé-domein is gewoonlijk niet toegankelijk voor publiek en herbergt een schat aan voorjaarsplanten en kritische soorten zoals Ree, Hazelworm, Zwarte specht en andere zeldzame vogels. De statige Eiken en Beuken maken er een erg indrukwekkend geheel van. Dit gebied sluit aan bij het domein van Boechout en vormt zo een uitgestrekt vrij onaangetast en bij velen onbekend groengebied. Natuurpunt wenst zich in te zetten om het voortbestaan en de uitbreiding van de kritische soorten in dit gebied en omgeving te verzekeren.



Gidsen: Gerd Degheselle en Hugo Waeterschoot
Vertrekplaats: Lintsesteenweg ter hoogte van het waterzuiveringsstation.



zondag 15 augustus
14.00 u

Vallei Edegemse beek
Edegem

Deze beekvallei die dwars door het zuiden van Edegem loopt, is voor velen onbekend. De vallei is over een groot gedeelte ontoegankelijk en laarzen zijn wenselijk tijdens deze excursie.

Gidsen: Johan Claessens en Johan Baetens
Vertrekplaats: Romeinse Put, ter hoogte van ontmoetingscentrum 't Forum.



Paddenstoelenwerkgroep 2010

Initiatie paddenstoelen voor iedereen

op 10 oktober 2010 in de Inslag te Brasschaat, zie agenda.

Determinatiecursus paddenstoelen

Onze afdeling herneemt de organisatie van drie cursussen volgens onze traditionele formule met één theorieavond en zeven wandelingen volledig gericht op het herkennen van paddenstoelen in het veld in diverse biotopen.

Theorie

De voorbereidende, praktijkgerichte theorieavond is bedoeld voor de beginners, maar leerrijk voor iedereen en zal doorgaan in de IJsvogel, Legerstraat 40 te Wilrijk, op donderdag 2 september van 20.00 u tot 23.00 u. De avond wordt gegeven door Lieve Deceuninck van de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring.

Praktijk

Zeven wandelingen voor de beginners en gevorderden worden gegeven door verschillende gidsen. De wandelingen gaan door in afzonderlijke gebieden in de omgeving van Antwerpen, op zaterdagvoormiddag van 18 september tot 23 oktober voor beide groepen telkens van 9.00 u tot 12.00 u. Afspraak is telkens aan de ingang van het bezochte domein. Na inschrijving zullen de deelnemers het volledige programma met locaties ontvangen.

Cursus "Beginners"

Deze cursus is bestemd voor alle mensen die deze boeiende wereld voor het eerst willen ontdekken of die al een kleine basiskennis hebben. Er zal aandacht gegeven worden aan de families en de algemene soorten en aan de levenswijze van de paddenstoelen.

Cursus "Gevorderden"

Deze cursus is bedoeld voor de leergierigen die er meer van willen weten en dieper willen ingaan op het determineren in het veld. Voor microscopie wordt verwezen naar de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring, waar iedereen welkom is.

Cursus "Kadervorming"

Deze intensieve cursus wordt gegeven door Hans Vermeulen en gaat door op vrijdag morgen van 17 september tot 22 oktober. Bij inschrijving hebben de lesgevers van de twee vorige cursussen voorrang, maar anderen kunnen eventueel ook inschrijven. Er wordt wel een grondige paddenstoelenkennis verwacht.

Info bij Catherine Vandercruyssen, 03/288 81 07, cvdx@telenet.be.



foto: Guido Van Boeckel

Inschrijving voor Natuurpuntleden door storting van € 32 op rekening 979-9767547-40 van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen met als mededeling "paddenstoelen - beginners" of "paddenstoelen - gevorderden" of "paddenstoelen - kaders" + uw naam en telefoonnummer/ e-mail adres. Niet-leden betalen € 56 en zijn dan automatisch lid.

Paddenstoelenweekend

Dit jaar trekt de paddenstoelenwerkgroep op weekend van 29 tot 31 oktober naar de Ardennen onder leiding van Hans Vermeulen.

Wij logeren in le Moulin de Godinval in Vaux-sur-Sûre, ten zuiden van Bastogne. Dit weekend is voorbehouden voor mensen met een zekere paddenstoelenkennis en de deelnemers aan de cursussen krijgen voorrang. Het is in feite de bekroning van het werk van alle cursisten (ook de beginners) en lesgevers. Indien er nog plaats is, zijn alle andere mycofielen natuurlijk ook welkom.

Deelname in de kosten: tweepersoonskamer met douche en sanitair € 135; single € 165.

Inbegrepen: hotelkamer, maaltijd op vrijdag en zaterdag avond, ontbijt en picknick zaterdag en zondag, legendarische vieruurtjes, begeleiding door Hans.

Daarbij komen nog kosten voor drank aan tafel 's avonds en uw eigen vervoerskosten.

Inschrijven door storting van een voorschot van € 60 op rekening 979-9767547-40 van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen met als mededeling "paddenstoelen - weekend" + uw naam en telefoonnummer/e-mail adres.

Onze afdeling won de Natuureducatieprijs van Natuurpunt.



Ieder jaar worden er op de Algemene Vergadering van Natuurpunt enkele afdelingen in de prijzen gezet voor hun bijzondere inzet. Ditmaal was onze afdeling er ook bij. Natuurpunt reikte immers voor de eerste maal de Natuureducatieprijs uit! De inspanningen van onze afdeling en regionale uitstraling van de cursussen en opleidingen die we in ons lokaal de IJsvogel verzorgen, werden geroemd. Alhoewel ze er niet bij kon zijn bij de uitreiking, is dit zonder meer de verdienste van Catherine Vandercruyssen die zich hier al jaren actief, met hart en met ziel voor inzet. Een bijzonder pluim dus voor jou Catherine!

Het bestuur

Maak van je tuin een natuureservaatje

De cursus Natuurlijke Tuin werd afgeschaft, er waren maar 4 inschrijvingen...

Mogen we er dan van uit gaan dat alle Natuurpuntleden al een natuurlijke tuin hebben? Of zien zij het belang van biodiversiteit niet in?

Kopenhagen werd een flop, Countdown 2010 werd verschoven naar Countdown 2020 en de Rode tonijn mag verder worden gevist tot hij zal uitsterven.

Op lokaal niveau gaan de zaken niet beter. Het aantal inwoners van België is de laatste 50 jaar niet veel veranderd vergeleken met de verdubbeling van de wereldpopulatie. Wat wel is veranderd, is dat we allen veel meer plaats nodig hebben om te wonen, ons naar ons werk te verplaatsen, ons te ontspannen....

Elke dag 2 voetbalvelden minder in Wallonië

Wij zijn fier dat wij steeds meer nieuwe natuureservaten kunnen inrichten, maar weten jullie dat er in Wallonië sinds de laatste wereldoorlog elke dag, het equivalent van 2 voetbalvelden onder beton verdwijnt? Elk jaar verdwijnt daar bijna 2.000 ha natuur ten voordele van woning en industrie! En dan spreken we zelfs niet van ons betonnen Vlaanderen...



tuin & foto: Johan Vermariën

Deze vraatzucht aan gronden is een van de eerste oorzaken van biodiversiteitsverlies.

Maar wat gedaan? Een aanvraag indienen om minder te bouwen? Ondenkbaar, al onze beleidsvoerders streven er enkel naar de economische groei op te drijven en meer bepaald de immobiliën- en bouwsector, want «als de bouw goed gaat, gaat alles goed...».

Nieuwe biodiversiteitsparadijsjes

Wij moeten een andere weg zoeken. In onze steden, gewoon rondom ons, moeten we nieuwe kleine landschapselementen creëren. Kleine landschapselementen zijn uiterst belangrijk voor de biodiversiteit. Zij dienen als paden of stapstenen om grotere natuurgebieden met elkaar te verbinden zodat plantenzaden en dieren zich kunnen verspreiden en vermenigvuldigen.

Tal van onbebouwde industriegronden, de berm van snelwegen en reïnsproren kunnen hersteld worden en «natuurvriendelijk» worden gemaakt.

En nog dichter en concreter kunnen we van al onze tuinen biodiversiteitsplekjes maken, door de pesticiden te weren, inheemse planten te verkiezen, hagen aan te planten, vijvertjes aan te leggen, ...

We kunnen onze daken en gevels vergroenen zodat ze weer nestgelegenheid bieden aan vogels.

Onze duizenden individuele initiatieven zullen een waarlijk ecologisch netwerk vormen.

Inspiratie vind je op de website van Natuurpunt - biodiversiteit - tuin.

Gegevensbron: Editoriaal Natagora, nr. 37, mei 2010

Eerste Biodiversiteitsteldag een onverwacht succes

De internationale dag van de biodiversiteit op 22 mei ging in 2010 niet onopgemerkt voorbij. Dit weekend gingen duizenden vrijwilligers op initiatief van Natuurpunt op pad om minstens 2010 verschillende soorten waar te nemen. Deze doelstelling werd ruim gehaald. Uiteindelijk werden meer dan 3.000 verschillende soorten gemeld op de website www.waarnemingen.be. Jammer genoeg is dit succes niet representatief voor de gezondheid van onze biodiversiteit. Daarom vraagt Natuurpunt dat de overheid een sterker biodiversiteitsbeleid voert en meer ondersteuning biedt voor de vrijwilligers die de biodiversiteit in kaart brengen.

Biodiversiteit blijft onder druk staan.

Na het lezen van deze cijfers kan u de indruk krijgen dat het goed gaat met onze biodiversiteit. Toch is dat niet het geval. Onze biodiversiteit blijft zwaar onder druk: op amper 50 jaar verdween bijna een derde van alle leven om ons heen. Die soorten werden ook dit weekend niet terug gevonden. Veel andere soorten

overleven enkel nog in natuurgebieden. En ook 'gewone' soorten zoals de Veldleeuwrik of de Daggauwoog worden in steeds lagere aantallen gezien.

Vrijwilligerskennis essentieel.

Gegevens verzameld door vrijwilligers ondersteund door natuurverenigingen vormen in Vlaanderen de belangrijkste bron van informatie om de toestand van onze biodiversiteit op te volgen. Velen van hen gaan dagelijks op pad om de natuur in kaart te brengen, begeleid door natuurverenigingen. Deze inspanningen worden echter nog veel te weinig ondersteund door de overheid.

Oproep tot actie.

De deelnemers aan deze actie roepen iedereen op om zijn/haar verantwoordelijkheid op te nemen om de achteruitgang van onze biodiversiteit te stoppen. De waarneming van de sterk bedreigde Knoflookpad toont dat gerichte soortbeschermingsacties en publiekprivate samenwerking tussen lokale overheden en vrijwilligers het verschil kunnen maken. Het aantal soortbe-

scherming initiatieven in ons land is echter nog zeer beperkt. Natuurpunt vraagt een sterker biodiversiteitbeleid met grotere investeringen in soortbescherming, landschapskwaliteit en duurzame landbouw en meer ondersteuning voor de vrijwilligers die de biodiversiteit in kaart brengen.

Enkele cijfers over 'Tel mee tot 2010'.

In totaal werden dit weekend 39.000 waarnemingen gemeld van 3.211 verschillende soorten.

In detail waren dit:

984 soorten planten
209 soorten vogels
37 soorten zoogdieren
35 soorten vissen
19 soorten reptielen en amfibieën
176 soorten paddenstoelen
281 soorten mossen en korstmossen
1098 soorten insecten 373 soorten nachtvlinders, 228 soorten kevers, 157 soorten vliegen en muggen, 155

soorten bijen, wespen en mieren, 34 soorten libellen, 31 soorten dagvlinders en 15 soorten sprinkhanen en krekels

150 soorten weekdieren

222 soorten geleedpotigen vooral spinnen

Natuurgebieden en valleigebieden blijven de hotspots van biodiversiteit. Zo werden zowel in het Landschap De Liereman in Oud-Turnhout als in de natuurgebieden langs de Schelde in Hingene elk bijna 950 soorten waargenomen. Het volledige overzicht van de resultaten vind je op www.waarnemingen.be. Tel mee tot 2010 is een campagne van Natuurpunt, de Belgische Arachnologische Vereniging (ARABEL), Libellenvereniging Vlaanderen, Jeugdbond voor Natuur en Milieu (JNM), Vlaamse Werkgroep voor Bryologie en Lichenologie (VWBL) en de Vlaamse Vereniging voor Entomologie (VVE).

Biodiversiteitsweekend op zuidrand.waarnemingen.be

Bij de start van het biodiversiteitsweekend stond de Zuidrand Biodiversiteitsteller op 767 reeds gerapporteerde unieke soorten. In het weekend zelf werden 928 waarnemingen ingevoerd, gespreid over 17 login namen. Eén van de waarnemers, Johan Claessens, voerde op eigen houtje 395 waarnemingen in, een record mag wel gezegd worden! Deze waarnemingen komen in hoofdzaak van de Romeinse Put, waar Johan parkpeter is en hij deze functie dus ook met verve uitvoert.

Het totale aantal unieke soorten bedroeg in het weekend 548 stuks, een behoorlijke opbrengst voor 2 dagen. Dertig van deze gerapporteerde soorten, in hoofdzaak in onze reservaten, staan genoteerd als zeldzaam tot zeer zeldzaam. Een groot deel van deze zeldzame waarnemingen werden reeds vroeger ingevoerd en goedgekeurd. Een aantal wacht nog op verificatie en goedkeuring van de admins van de waarnemingen-website. Zoals verwacht werd een groot aantal van de soorten dit jaar al eens ingevoerd. De totale teller sinds het begin van 2010 klokte op 23 mei dan ook af op 946. Er werden echter op 2 dagen tijd 179 nieuw gerapporteerde soorten toegevoegd. Jammer genoeg halen we nog net de 1000 niet. Op 25 mei staat de teller alweer op 968. Halen we de eerste grote mijlpaal dan tegen het einde van mei?

Ons gestelde streefdoel om 2010 soorten te tellen over 2010 binnen onze eigen afdeling is nog lang niet in zicht, maar ook het einde van het jaar natuurlijk nog niet.

Daarom een warme oproep aan iedereen, om je waarnemingen in te geven. Alle waarnemingen die je ingeeft in onze afdeling, tellen automatisch mee voor onze countdown. Bovendien hou je op deze manier zelf een soort van dagboek bij van al wat je al waargenomen hebt en waar. Je kan ook informatie vinden over de soorten die je al of nog niet waargenomen hebt en je kan ook waarnemingen (en foto's) van anderen bekijken, vergelijken en bijleren.

Ga naar <http://zuidrand.waarnemingen.be> voor waarnemingen in onze afdeling, log in met je waarnemingen login (of registreer je eerst) en je vindt snel en enkel onze gebieden terug. Waarnemingen over heel België (dus inclusief onze afdeling) voer je met dezelfde login in op <http://waarnemingen.be>. Veel succes!

Aantal waarnemingen/soortgroep in het Biodiversiteitsweekend

Soortgroep	Aantal
<i>Planten</i>	294
<i>Vogels</i>	56
<i>Nachtvlinders en micro's</i>	51
<i>Kevers</i>	20
<i>Weekdieren en andere ongewervelden</i>	15
<i>Bijen, wespen en mieren</i>	14
<i>Geleedpotigen (overige)</i>	14
<i>Dagvlinders</i>	12
<i>Wantsen en cicaden</i>	10
<i>Vissen</i>	10
<i>Vliegen en muggen</i>	8
<i>Libellen</i>	8
<i>Zoogdieren</i>	8
<i>Reptielen en amfibieën</i>	7
<i>Paddenstoelen</i>	7
<i>Insecten (overige)</i>	6
<i>Sprinkhanen en krekels</i>	4
<i>Mossen en korstmossen</i>	3
<i>Algen en Wieren</i>	1

In Memoriam Fernand Pottier

Op 24 februari overleed onze fortmedewerker Fernand Pottier op 79 jarige leeftijd.

Hij was een van de "oude garde" en jarenlang actief als beheerwerker maar ook bij de herstelling van ons lokaal hielp hij intensief mee.

De laatste jaren beperkte hij wegens gezondheidsproblemen zijn bezoeken aan het fort tot waarnemen en wandelen.

Hij was een natuurliefhebber in hart en nieren en tevens natuurgids.

Wij bieden de familie onze gevoelens van medeleven aan.



6 maart op Fort7

Op een mooie zaterdagmorgen, kort voor negen uur, was er een speciale gast op het Fort. Wie pas om negen uur toekwam was net te laat en kon niets anders dan de sporen volgen. Aan de insectentuin waren ze onmiskenbaar. Op de betonweg was het spoor natuurlijk niet meer te zien, maar de trouwe medewerkers van het beheerteam wisten allang waar het naartoe moest gaan. Toch bleken enkel Tuur, René en onze chauffeur voor de dag, Jan, al ter plekke. Ze hadden ook al een eerste test gedaan. De bobcat was gearriveerd en stond te wachten aan het hoofdfront om zijn zaterdagtaak te beginnen. Jan begon al meteen met uit te leggen dat bobcat rijden niet zo moeilijk is. Iedereen kan ermee overweg, het duurt slechts een vijftal minuutjes om het gewoon te worden. Het beloofde dus dat het beheerteam binnenkort een beetje praktijkervaring met de bobcat zou kunnen voorleggen.

Jan begon als eerste te 'chaufferen' en begon met het verharde plein aan het hoofdfront af te schrapen en te ontdoen van de strooisellaag inclusief de berkjes die zich de laatste 10 jaar hierop ontwikkeld hadden. Dit karwei was vrij snel geklaard en behoefde slechts een kleine interventie van de beheerploeg om de resten op te ruimen. Naast het verharde gedeelte ligt er aan het hoofdfront aan beide kanten echter ook een onverhard gedeelte waar de berkjes zonder problemen en zonder interferentie van stenen kunnen groeien. Ook deze berkjes en wilgen moesten er aan geloven. De wortels van deze boompjes zitten echter veel dieper en vragen dus ietsje meer graafwerk. De bobcat kon dit natuurlijk zonder probleem aan, maar hier moest ietsje handiger en verstandiger door het beheerteam tewerk gegaan worden.

Ondertussen was het ook al na elf en werd de beheerploeg nog

ietsje vollediger. Na twee uur rijden vroeg Jan dan ook wie deze taak wilde overnemen. Van de beheermannen waren er echter geen kandidaten op dat moment. In de namiddag werd dit evenwel anders zoals je later zal lezen. Er zat dus niks anders op dan dat een vrouw zich zou opofferen ;-) en deze moeilijke taak overnemen. En het klopt: bobcat rijden is niet zo moeilijk. Je stuurt met twee hendels: vooruit duwen en je rijdt vooruit, achteruitduwen en je rijdt achteruit. Rechts draaien? Linkerhendel naar voor, rechterhendel naar achter enz... Nu nog de bak besturen... Dat doe je met je twee voetpedalen. Dat is ietsje moeilijker, je linkervoet dient om de arm van de bak naar boven en beneden te brengen, je rechervoet dient om de bak te kieperen. De details? Kom

volgende keer (want die komt er zeker en vast) ook maar eens proberen...

In ieder geval, de boompjes aan de rechterkant van het hoofdfront vormden de volgende prooi voor de bobcat. Tegen 12 uur, toen het grootste deel van de rechterkant berkjesvrij was, werd besloten

om in shiften te gaan eten om de bobcat huurtijd optimaal te gebruiken. Aan het glacis werd ondertussen een klein testje gedaan. De cursisten natuurbeheer, waaronder drie beheerteamleden, bleken daar op dat moment ook bezig met hun praktijkles. Toen de bobcat voorbijkwam, kwamen er enthousiaste kreten van twee van hen: "wij mogen straks toch ook eens met de bobcat rijden?" Natuurlijk...

Na de middag was er dan ook wisseling van de shift en ook Danny en René werden chauffeurs. Glunderende gezichten en blinkende oogjes straalden je tegemoet vanuit de cabine van de



Beheer

bobcat. Het was net een jongensdroom die uitgekomen was (ook bij de vrouwelijke chauffeur was dit het geval, hoor ;-)). ...

Het zonnetje aan de hemel maakte deze droom echter helemaal compleet.

René en Danny gingen snel en efficiënt het gevecht aan met de berkjes aan de linkerkant van het hoofdfrent. Daarna werd ook het glacis aangepakt. Eventjes werd het daar spannend, want de bobcat bleek zich in te graven in de zachte bodem. Snelle interventie door de rest van het beheerteam, met takken en stenen onder de wielen, was nodig en bleek gelukkig ook effectief. Daarom werd korte tijd nadien ook besloten om de werken op het glacis te beëindigen.

Restte nog om een teststrook te graven aan de loskade om te zien of het weggraven van de aarde daar een oplossing zou vormen voor de brede lathyrus, die daar welig tiert. Het was ondertussen ook bijna 5 uur geworden en de zon, die ons de hele dag had vergezeld, begon te zakken. Na dit laatste karwei ging iedereen dan ook tevreden en met een mooie herinnering rijker naar huis. Ook de bobcat ging terug naar zijn baasje.

Het eindresultaat van de bobcatsessie en van alle uurtjes die nadien nog gependend werden om de omgewoelde grond terug te egaliseren en de resterende boompjes te verwijderen, mag er zijn. Het hoofdfrent is zo goed als berkjesvrij. Ook het glacis en de loskade zijn ondertussen zo goed als vrij van berkjes, wilgjes en ook een aantal kleine abeeltjes werden achteraf nog manueel verwijderd. De beheerploeg met Marina als 'hoofd' van de boompjesploeg heeft er voor gezorgd dat de loskade en ook het glacis terug kunnen ontwikkelen als grasland/ruigte en niet verder verbossen. Het hoofdfrent, belangrijkste kenmerk van het fort als monument, is klaar voor de opendeurdag op 24 oktober

en ook weer goed voor de komende 10 jaar.

Wil je de resultaten van het beheerteam zelf eens komen bekijken? Kijk de agenda in deze rAntGroen erop na en kom naar één van de fortactiviteiten. Heb je zin om ook eens mee te komen helpen? Dat kan ook. Mail naar contact.fort7@zuidrand.be voor meer info of spreek ons persoonlijk aan.



Tuur en Veerle



verrekijkers
telescopen
microscopen
accessoires

www.sightsofnature.com

Platbaan De Coninckdreef 108, 2250 St.-Andries Brugge, 030/31 55 01

Wat gebeurt er in Groen Neerland?



Bij het natuurbeheer in Groen Neerland werd dankbaar gebruik gemaakt van de nieuwe maaibalk. Een groot gedeelte van de zuidelijke akker (A4) is gemaaid. Aan de westelijke grens van het gebied werd een zone ongemoeid gelaten. De opslag die zich daar spontaan ontwikkelt vormt een windscherm. Ten zuiden van de westgracht is evenmin gemaaid. Dit gefaseerd maaien is ideaal voor de insecten – en voor de vogels !

Elke werksessie op Groen Neerland zorgt voor verrassingen. Dikwijls aangename, zoals de waarnemingen van Rode kelkzwam, Nachtegaal, Bosrietzanger, ... Voor een volledig overzicht van de 226 waarnemingen sinds 1/1/2010 verwijzen we naar www.waarnemingen.be gebied 'Groen Neerland'. Soms minder aangenaam, zoals o.a. de vondst van een dertigtal versleten autobanden. Die rommel staat duidelijk de natuurlijke ontwikkeling van het gebied in de weg en wordt netjes verzameld aan de rand van het gebied, gereed voor ophaling door de stad. Onze lenteschoonmaak! Maar ook rond Groen Neerland is er beweging! Het gebied is immers de kern van een groter geheel, het 'Neerlandpark', met buffergroen en recreatief groen. De stad heeft de ontwikkeling van deze rand toevertrouwd aan 'Grontmij' voor de studie van bodem, reliëf en hydrologie en aan 'Fris in het Landschap' voor de landschapsstudie. Een eerste schets, het 'praatplan' werd aan Natuurpunt voorgesteld. De daaropvolgende ideeënwissel was intensief en heeft geleid tot een voorontwerp dat binnenkort op tafel wordt gelegd. Natuurpunt Zuidrand wordt hierbij professioneel ondersteund door de Dienst Natuurbeheer van de Hoofdzetel in Mechelen. Kevin Lamberts, Consulents planning – Regio Dijleland & Antwerpen, is actief betrokken bij de gesprekken. Hij heeft voor Groen Neerland ook een Beheerplan voorgesteld. Deze tekst wordt besproken met het bestuur en het beheerteam.



Ook het District Wilrijk is een belangrijke gesprekspartner en ook een belangrijke supporter voor de Wilrijkse natuur. Kijk maar naar de nieuwste editie van het Wilrijkse stratenplan: Groen Neerland staat er op, in donkergroen, als Natuurreservaat !

Wordt vervolgd ...

Rudi Leemans

PLANTENWERKGROEP

Alle plantenliefhebbers kunnen nog steeds aansluiten bij onze Plantenwerkgroep. Elke maandag avond inventariseren wij de groene hoekjes van onze afdeling. Je hoeft geen grote plantenkenner te zijn om mee te gaan. Beginners zijn ook van harte welkom.

De inventarisaties gaan door elke maandagavond vanaf ± 19.00 u.

Geïnteresseerden kunnen zich opgeven bij Ronny (ronald.deckers@telenet.be). Zij worden dan elke week verwittigd van plaats en uur van samenkomst.

Bloembestuiving (1)

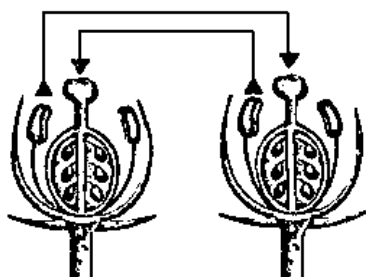
Herman Snoeck

1. Wat is bestuiving?

Een bloem wordt bestoven wanneer op de stempel stuifmeel terecht komt dat afkomstig is van een bloem van dezelfde soort. De stempel is het bovenste deel van de stamper. Na de bestuiving volgt de bevruchting (zie 'Vruchten en zaden', *rAntGroen*, jaargang 1 nr. 3).

In zeldzame gevallen kan het ook stuifmeel van een andere (verwante) soort of zelfs van een ander (verwant) geslacht zijn. Door zulke kruising ontstaan dan hybriden (bastaarden) met eigenschappen van beide ouderplanten: soortbastaarden (bv. bij Sleutelbloem-, Wilg-, Distel- en Toortsoorten onderling) of (veel minder voorkomend) geslachtsbastaarden (o.a. Raaigras x Zwenkgras, Rododendron x Azalea, Silene x Koekoeksbloem). Heel wat van de kunstmatig 'veredelde' soorten hebben echter steriele bloemen en kunnen slechts langs ongeslachtelijke weg vermenigvuldigd worden (zie 'Vegetatieve vermenigvuldiging van planten', *rAntGroen*, jaargang 3 nr. 9).

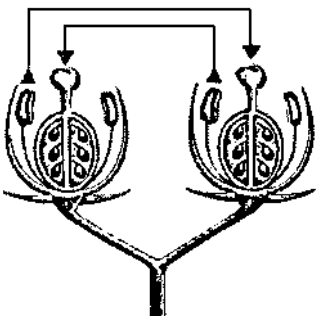
1.1 Kruisbestuiving: het stuifmeel is afkomstig van een bloem die bloeit op een andere plant van dezelfde soort (figuur 1).



Figuur 1

Genetisch gezien wordt dan bij de bevruchting erfelijk materiaal van twee verschillende individuen gecombineerd.

1.2 Buurbestuiving: het stuifmeel is afkomstig van een andere bloem die bloeit op dezelfde plant (figuur 2).



Figuur 2

Genetisch gezien komt buurbestuiving overeen met zelfbestuiving: bij de bevruchting is enkel genetisch materiaal van de moederplant aanwezig.

Bij de meeste planten is kruis- of buurbestuiving de algemene regel.

1.3 Zelfbestuiving: het stuifmeel is afkomstig van dezelfde bloem (figuur 3).



Figuur 3

Genetisch gezien is dan bij de bevruchting enkel genetisch materieel van de moederplant aanwezig.

Zelfbestuiving komt in de natuur minder voor maar is bij een aantal plantensoorten wel de regel zonder dat dit nadelige gevolgen heeft voor de vrucht- of zaadvorming (o.m. erwten, haver, tarwe, gerst, vlas, rijst). Soms geschiedt de zelfbestuiving zelfs vóór de bloem zich opent (o.m. erwten, boon, Vroegeling).

Bij sommige plantensoorten groeien, na de gewone bloemen of wanneer de omstandigheden minder goed zijn, ook zogenaamde **cleistogame bloemen**. Die bloemen gaan nooit open, maar de vruchtbeginsels groeien toch uit tot vruchten met zaad. Hier gebeurt dus ook zelfbestuiving: het stuifmeel van andere bloemen kan immers niet in de gesloten bloem binnendringen. De helmhokjes van dergelijke bloemen groeien dicht tegen de stempel aan (o.m. bij verscheidene viooltjessoorten, Klaverzuring, Vlasbekje, Hondsdraf, Hoenderbeet, Klaverzuring, Paarse dovenetel).

Bij planten met kruisbestuiving levert zelfbestuiving meestal minder goede, kleinere of in 't geheel geen vruchten en zaden op.

Aanpassingen waardoor zelfbestuiving verhinderd wordt

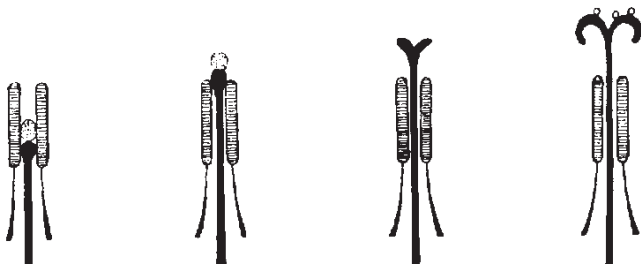
A Autosteriliteit

De stuifmeelkorrels kiemen niet (stuifmeelbuis) op de stempel van de eigen bloem, wel op de stempel van een bloem van een andere plant van dezelfde soort (o.m. Grassen, Papaver, bepaalde perelaars en appelaars).

B De meeldraden en stempels zijn niet gelijktijdig rijp

Protandrie: de meeldraden zijn eerder rijp dan de eigen stamper(s). Dit komt veel voor (o.m. Zonnebloem, Witte dovenetel, Peen, Wilgenroosje, Lipbloemen, Composieten, Schermbloemigen, klokjes, Parnassia).

- Bij de bloemen van de composieten zijn de vijf langwerpige helmknoppen vergroeid tot een kokertje (figuur 4). De stijl groeit met gesloten stempellobben door het kokertje heen (zoals een flessenborstel), en duwt de rijpe pollenkorrels als een propje naar boven. Nadat het stuifmeel door een insect werd meegenomen gaan de stempellobben open en het bloempje kan bestoven worden.



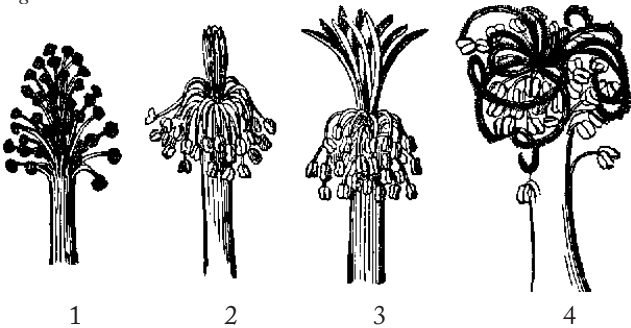
Figuur 4

- De bloemen van het composietengeslacht Centaurie (o.m. Korenbloem) hebben prikkelbare meeldraden: wanneer een insect de vergroeide helmknoppen aanraakt trekken de helmraden samen waardoor het kokertje van vergroeide helmknoppen naar beneden wordt getrokken. Het pollen wordt door de niet rijpe stempel uit het kokertje geperst en het insect krijgt zo een propje stuifmeel 'aangeboden'. Nadien rijpt de stempel.

- Bij het Gewoon wilgenroosje gaan de onderste bloemen van de bloemtros het eerste open. De helmknoppen rijpen (blauwpaars pollen), verwelken en dan opent de stamper met 4 lobben. In een volledig bloeiende tros is zeer gemakkelijk de overgang te zien van de bovenste mannelijke bloeistadia naar de onderste vrouwelijke stadia.

- Ook het Klein kaasjeskruid is protandrisch (figuur 5). De helmknoppen zijn eerst rijp (1), daarna verwelken ze en komt de stempel vrij (2) die ook rijpt (3). De stempels krullen uiteindelijk om zodat eventueel toch nog zelfbestuiving kan plaatsvinden (4).

Figuur 5



Protogynie: de stamper is eerder rijp dan de eigen meeldraden. Dit komt minder voor (o.m. Aronskelk, Bosrank, Helmkruid sp., Weegbree sp.).



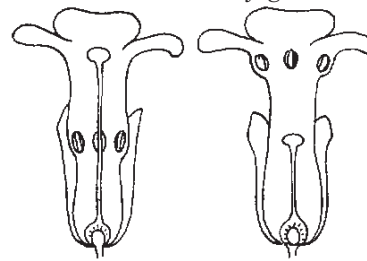
Figuur 6

Op de afbeelding van de Smalle weegbree (figuur 6) staan op de rechter aar jonge bloempjes afgebeeld waarvan de stempels naar buiten steken (windbloeiër!). Op de middelste aar zijn de onderste bloempjes al uitgebloeid, middenin de aar zijn de meeldraden rijp en bovenaan nog rijpe stampers; links heeft de aar onderaan uitgebloeide bloemen en bovenaan bloempjes met rijpe meeldraden.

C De bouw van de bloem belet dat het stuifmeel op de stempel van dezelfde bloem valt

Heterostylie (ongelijkstijligheid): binnen dezelfde plantensoort zijn er bloemen waarvan de stijlen verschillend van lengte zijn.

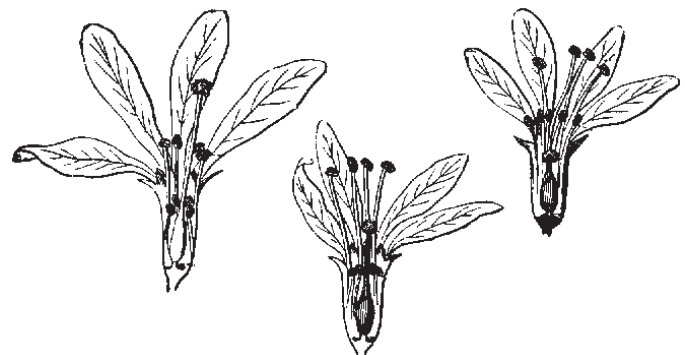
- Bij elke sleutelbloemsoort zijn er planten met bloemen met lange stijlen en laag ingeplante meeldraden en planten met bloemen met een korte stijl en hoog ingeplante meeldraden (figuur 7). Komt een hommelmel (op zoek naar nectar onder in de bloem) in een kortstijlige bloem, dan raakt ze met het achterlijf de meeldraden; wordt nadien een langstijlige bloem bezocht, dan wordt stuifmeel van het achterlijf op de stempel gebracht terwijl er nieuw stuifmeel op de kop terecht komt. Dat stuifmeel kan bij bezoek aan een kortstijlige bloem op de stempel terechtkomen.



Figuur 7

Bovendien zijn de pollenkorrels van kortstijlige bloemen groter dan die van de langstijlige en de stempel van langstijlige bloemen is groter dan die van kortstijlige. (Onderzoek heeft echter aangetoond dat in heel wat gevallen kortstijlige bloemen toch bestoven worden met stuifmeel van andere kortstijlige bloemen, idem voor de langstijlige.) Zo ook bij Longkruid en Waterviolier.

- Bij Kattenstaart sp. zijn er planten met langstijlige bloemen (met korte en middellange meeldraden), met middenstijlige bloemen (met korte en lange meeldraden) en planten met kortstijlige bloemen (met lange en middellange meeldraden) (figuur 8). Bestuiving schijnt alleen resultaat te hebben als het stuifmeel terecht komt op stempels van stampers die even lang zijn als de meeldraden.

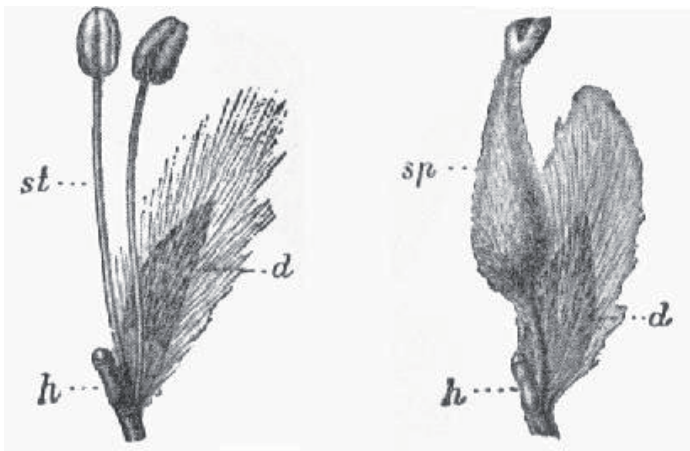


Figuur 8

Studie

Aparte mannelijke en vrouwelijke bloemen.

O.m. bij Schapezuring, Veldzuring, Geoorde zuring, Populier sp., Hop, Heggenrank, Koekoeksbloem sp., Grote brandnetel, Hennep, Es, Taxus en Wilg sp. (figuur 9) zijn de bloemen eenslachtig (met enkel meeldraden of enkel stampers) en de plant is tweehuizig (meeldraad- en stamperbloemen staan op verschillende planten). Bij tweehuizige planten is alleen kruisbestuiving mogelijk.



Figuur 9

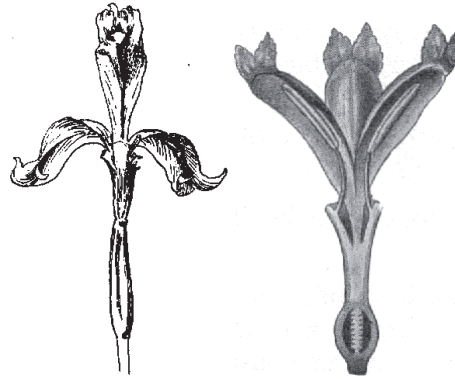
Links: mannelijk wilgenbloempje st = meeldraad
Rechts: vrouwelijk wilgenbloempje sp = stamper
h = nectarklier d = behaard schutblaadje

De Hondsdraf heeft tweeslachtige bloemen (meeldraden en stamper samen in een bloem), maar er zijn ook heel wat hondsdrafplanten die uitsluitend vrouwelijke bloemen hebben.

Bij eenhuizige planten met eenslachtige bloemen (meeldraad- en stamperbloemen staan dus op dezelfde plant) is buurbestuiving mogelijk. Bij de spar staan de vrouwelijke bloemen aan de hoogste takken waardoor buurbestuiving echter moeilijker wordt.

Bij sommige plantensoorten met tweeslachtige bloemen is de zelfbestuiving niet mogelijk omdat de helmknoppen en stempels gescheiden zijn..

- De stamper van de Gele lis (figuur 10) en de Duitse iris heeft drie bladachtig verbrede stempels met een gespleten top. In het begin staan die gespleten stempellobben naar boven gericht.



Figuur 10

Elk van de drie helmknoppen ligt 'beschermd' onder een bladachtige verbreding. Hommels strijken neer op een hangende bloemdekclip en kruipen naar binnen onder de stempel en de helmknop om bij de nectar te komen. Verder kruipend tussen helmknop en bloemdekblad krijgt het insect stuifmeel op zijn rug en bij het terugtrekken wordt de helmknop tegen de stempelonderkant gedrukt zodat zelfbestuiving uitgesloten is. De bloem is bovendien protandrisch. Nadat het stuifmeel verwijderd is buigen de stempellobben naar beneden en bij een volgend hommelsbezoek wordt het stuifmeel dat aan de haren van het insect hangt afgestreken aan de onderkant van die lobben.

- Zie verder ook de bouw van de orchideeën.

(Wordt vervolgd)

Via haar "weiger een draagtasactie" steunt schoenen TORFS het reservatenfonds van Fort 7 en het natuureducatief centrum

Schoenen TORFS heeft 2 baanwinkels in onze afdeling, één te Wilrijk op de Boomsesteenweg (nr 980A) en één te Edegem op de Mechelsesteenweg (nr 226). Als je, of elke ander klant, je papieren draagtas aan de kassa weigert ten voordele van het milieu, dat stopt schoenen TORFS onmiddellijk 0,15 euro in een nestkast ter plaatse ten voordele van de natuur. De winkel van Edegem steunt hiermede het reservatenfonds en deze te Wilrijk het toekomstig educatief centrum op het Fort.

TORFS

Schoenen met naam www.torfs.be

Bovendien krijg je als lid van Natuurpunt steeds 10 % onmiddellijke korting aan de kassa bij de aankoop van een paar nieuwe schoenen. De enige voorwaarden is je lidkaart laten zien en een paar oude schoenen meebrengen. Ook de opbrengst van de oude schoenen gaat naar een goed doel, een aantal ontwikkelingsprojecten in Afrika.

Het Agentschap voor Natuur en Bos' bracht de publicatie 'Meer Beter Samen: onze natuur in beeld' uit, een mooi kijk- en leesboek over natuur en bos in Vlaanderen. Foto's worden afgewisseld met korte literaire bijdragen van auteurs als Benno Barnard, Saskia De Coster, Geert De Kockere, Luuk Gruwez, Pol Hoste, Bart Moeyaert, Dimitri Verhulst e.a. De publicatie is gericht naar een breed publiek, van jongeren tot wetenschappers, en behandelt een hele waaier aan thema's, waaronder o.a. biodiversiteit.

De publicatie telt 196 blz. en is te bestellen via www.natuurenbos.be (€ 25 + € 5 verzendkosten).

In de boekhandel wordt het boek exclusief verdeeld door Standaard Boekhandel (verkoopprijs € 35,81).



Tijdens het eerste weekend van augustus organiseert Natuurpunt voor de vierde maal reeds haar nationaal vlindertelweekend. De werkwijze is simpel: je zoekt op welke soorten er rondvliegen in jouw tuin dit weekend en noteert van elke soort het maximum aantal exemplaren dat je tijdens het telweekend in de tuin zag. Het grootste aantal dat je op één moment waarnam, kan je invoeren op de website www.vlindermee.be Er staan foto's van de meest voorkomende vlindersoorten, hoe je ze kan tellen en het telformulier.

Door deze gegevens bijeen te leggen krijgen we een beter zicht op de situatie van de dagvlinders.

Dagvlinders in nood!

Helaas gaat het in Vlaanderen niet zo best met de dagvlinders. Bijna een derde van de inheemse soorten (19 van de 64 soorten) is uitgestorven en een ander derde is bedreigd. Ook vlinders die vroeger in bijna elke tuin zaten, zoals de Daggauwoog of de Citroenvlinder, doen het erg slecht.

Tuinvlindertelling 2010 (31 juli – 1 augustus 2010)

Vlinder mee!

Een vlindervriendelijke tuin doet al meteen wonderen. Uit de vorige tuinvlindertellingen blijkt immers dat er in vlindervriendelijke tuinen 6 keer meer vlinders worden geteld.

4 simpele tips voor een vlindervriendelijke tuin

1. Gebruik geen pesticiden:
2. Vlinders houden van afwisseling.
3. Plant bloemen met veel nectar.
4. Plant inheemse waardplanten voor de rupsen.

Voor alle informatie hierover: www.vlindermee.be



foto: Guido Van Boeckel

PUZZELRUBRIEK - ANAGRAMMEN

We kregen enthousiaste reacties op de cryptogram in vorig rAntgroen nummer, maar blijkbaar was hij toch moeilijk want we ontvingen geen enkele oplossing. Spijtig!

Het woord dat we zochten was HOLLEBEEK, en de oplossingen vind je hieronder.

Deze keer zoeken we de namen van enkele Zuidrandmedewerkers.

Verschillende namen vindt je zeker terug bij de artikels of in het colofon van dit nummer.

Ook al vind je ze niet allemaal, stuur wat je gevonden hebt maar door naar redactie@zuidrand.be.

We willen deze keer echt graag een winnaar loten!

Er staat geen bustocht op het programma maar Gageleer of sap smaken ook altijd...

1. Voor hem geen gore-tex of andere lichtgewichtstofjes; hij zweert bij zijn trouwe SOLID JEANS als wandelkleding!
2. ACH HOOGSTE TROUWE, wat zou Zuidrand zijn zonder jou?
3. Ze vroeg zich af of VELDEN YUCA de biodiversiteit in het fort konden verhogen.
4. Alsof wij het nog niet gemerkt hadden, verkondigde hij luid: "Het is ALOM WINTER!"
5. Op de voorbije winteravond kon je hem horen zeggen: "Ik maak me toch zorgen over het DALENDE RUM-peil!"
6. Dit is zijn advies na een aardBEVING: KOUDE COLA om snel te bekomen!
7. Omdat zij en haar man ARBEID VLUG HERKENDEN werden ze met open armen verwelkomd bij Natuurpunt Zuidrand.
8. Hierover was hij enthousiast: "DUS LIEREMAN wordt de volgende uitstap!"
9. Ze staat haar mannetje: ze VEREERDE ALLES: DE EERste maaibalk en ondertussen ook de bobcat!
10. 'HA, EEN BONTJAS, weer iemand die we wat natuurbewustzijn kunnen bijbrengen!

Veel succes!

Oplossing vorig nummer

1. Hard labeuren om je op Fort 7's niet te laten meeslepen
2. De rand van een groen brood?
3. Zo te horen bestijg je de berg niet alleen
4. Vanzelfsprekend een verantwoorde maar verwarde CEO
5. Zeer koude gevederde
6. Kleurige samenwerking tussen water en vuur
7. De Nederlanders weten het ook niet meer: is dit nu water of grond?
8. Zie je er vogels mee in de toekomst of net dichtbij?
9. "Ons" land met sterke daadkracht

1						B	E	H	E	E	R	W	E	R	K	E	N
2		K	O	R	S	T	M	O	S								
3							K	L	I	M	A	A	T				
4					E	C	O	L	O	G	I	S	C	H			
5			I	S	V	O	G	E	L								
6			R	E	G	E	N	B	O	O	G						
7						Z	E	E	L	A	N	D					
8							V	E	R	R	E	K	I	K	E	R	
9			W	I	L	R	I	K									

We willen graag de aandacht vestigen op enkele tentoonstellingen waar natuur centraal staat.

Green Summer

Deze zomer loopt in de Verbeke Foundation de tentoonstelling 'Green Summer'.

'Green Summer' wil een overzicht brengen van het werk dat kunstenaars vanaf de jaren 60 tot op vandaag realiseerden vanuit hun confrontatie met milieuvervuiling. De culturele dimensies van klimaatverandering en de capaciteit van de mensheid om oplossingen te vinden om te overleven worden belicht. Met de (grote) ambitie om werk te tonen dat concrete oplossingen voorstelt die het menselijk gedrag kunnen verbeteren, wil deze tentoonstelling verder gaan dan de gebruikelijke functie van de kunstenaar die met zijn werk reflectie, discussie en eventueel bewustwording teweegbrengt...

In de tentoonstelling is werk te zien van kunstenaars die decennia geleden reeds werkten rond ecologie. Verder is er werk dat samengesteld werd uit afvalmateriaal, en installaties die functioneren op energie gegenereerd door zonnepanelen en windmolens. Er is ook aandacht voor ecologische architecturale projecten en design.

Green Summer loopt van 29 mei t.e.m. 31 oktober 2010.
Verbeke Foundation, Westakker, 9190 Kemzeke (Stekene)
website: www.verbekefoundation.com
Telefoon: 03/789 22 07

Zeger Reyers

De Nederlandse kunstenaar Zeger Reyers werd vooral bekend met zijn installaties waarbij hij ruimten liet begroeien met paddestoelen en schimmels. In zijn werk is het zichtbaar maken van typische processen in verschillende biotopen één van de voornaamste uitgangspunten. Zijn interesse voor voedsel en eten hangt hiermee samen.

In 2001 maakte hij voor het eerst een 'Mosselstoel'. Hiervoor werden Parijse terrasstoeltjes die hij in de Oosterschelde plaatste geogst en klaargestoomd in een speciaal daarvoor ontwikkelde pan, waarna het publiek de mosselen dagvers van de stoel kon 'plukken'.

Voor het werk 'Aqua Boogie' (2004) liet hij de laagst gelegen zaal van het GEM (museum voor actuele kunst) in Den Haag onder water lopen. Bij het betreden van de zaal kwamen bezoekers in een donkere ruimte terecht met een geheel eigen geur, klank en vochtigheid. Onder het wateroppervlak zwommen ongezien zwarte lederkarpers...

In 2008 creëerde hij 'Träge Thorens', een in een vitrine geplaatste draaitafel die een speciaal voor dit project door Lee Ranaldo (Sonic Youth) gemaakte elpee afspeelt waarop elk nummer in een zogenoemde 'locked groove' (eindeloze, circulaire groef) valt. Het geluid in de vitrine klinkt verfrommeld en gedempt. Tijdens de duur van de tentoonstelling groeit een tros roze oesterzwammen van onder de spelende draaitafel en dwingt deze heel langzaam tot stilstand.

In het najaar stelt Zeger Reyers tentoon in het Middelheimmuseum.

Meer informatie over Zeger Reyers kan je vinden op:

www.zeger.org

In het documentatiecentrum (bibliotheek) van het Middelheimmuseum kan je publicaties raadplegen over Zeger Reyers.

Groene Pluim voor Natuurpuntconservator Wim Mertens



vlnr Wim Mertens, Titia Van den Engel, Dirk Peeters
(fotograaf Luk Smets)

Op de Dag van de Aarde reikte Groen! Hoboken en Antwerpen de **Groene Pluim** uit aan een zeer verdienstelijke inwoner van de stad. De eer viel te beurt aan Wim Mertens. Wim is bioloog en al vele jaren conservator van de Hobokense Polder, het grootste Antwerpse natuurgebied in beheer van Natuurpunt. Wim werd verkozen om zijn kennis en vasthoudendheid. Het conservatorschap is dan wel een vrijwilligerstaak, maar de huidige eisen van beheerplannen en vrijwilligersmanagement vergen een flinke opleiding en professionele aanpak. Onder leiding van Wim werkt het beheerteam hard aan het verhogen van de biodiversiteit in dit prachtige natuurgebied. De prijs werd overhandigd door de Kempense volksvertegenwoordiger Dirk Peeters, die het belang van zulke natuurgebieden in een stedelijke omgeving nogmaals onderstreepte.

Bourgoyen-Ossemeersen
zo 21/02/2010 - 16 dlnm
Leiding: Hugo Waeterschoot
Verslag: Hugo Waeterschoot

De winter kraakte, maar deze week en dit weekend steken de temperaturen de kop boven het vriespunt en toont hij samen met het zonnetje zowaar zijn eerste vriendelijk gezicht in weken. Niet voor lang want er wordt alweer strenge vorst aangekondigd voor de komende week. Zou niet alles bevroren zijn..., zouden er wel deelnemers komen opdagen??? 16 moedigen op het appel voor wat later een fantastisch aanbod aan vogels in een schitterend landschap blijkt. We nemen er al onze tijd voor vandaag en plannen een ganse dag in het gebied, met een uitgestelde middag-pit-stop in het compleet vernieuwde, mooi ingeplante en grootse "educatieve centrum". Die middagsoep deed deugd!

Aan vogels vandaag geen gebrek. Zowat alle eendensoorten die je hier normaliter kan aantreffen zijn prachtig en in massa te bewonderen en zo dichtbij. Dit laatste wordt veroorzaakt doordat enkel de randen van de watermassa langsheen het pad ontvoren zijn zodat alles zich zo dichtbij/mooi voor onze ogen aftekent:



Pijlstaart, Krakeend, Wintertaling, Smient,... je kent ze allen wel. De eerste zonnestrallen bleken echter ook de hormonen van vele eendensoorten danig te stimuleren want zowat iedereen was aan het baltsen zonder aandacht voor de omgeving, echt indrukwekkend. Het terrein had zoals gewoonlijk nog enkele fijne bijkomende zaken/verrassingen in petto: een wiekende Ooievaar, een Slechtvalk die zich tegoed deed aan een juist geslagen prooi, de eerste Grutto's volop aan het baltsen, Brandganzen nog in grote groep, en erg mooi vanuit de nieuwe kijkhut, baltsende Aalscholvers. Hun pluimen leken bijna even groen,

blauw metallisch gespiegeld als hun ogen... buitenaards bijna ! Het heikele punt van de wandeling is gewoonlijk het deel langsheen de ring. Door een grootse investering van de stad Gent (met dank hiervoor) werd dit volledig weggewerkt door een flinke aarden dam om een nieuw wandelpad aan te leggen. Aan het begin van het pad zaten er in de kruinen van een aantal Canada's wel honderden Sijsjes... nooit gezien... en zoveel lawaai ! Ik zeg het al jaren en blijf het prediken: er zijn in het vroege voorjaar weinig gebieden die zoveel te bieden hebben als de Bourgoyen... dit is gewoon topklasse !

Orchidaceae Belgicae
za 27/02/2010 - 37 dlnm
Voordrachtgever: Johan Dierckx
Leiding: Lucy de Nave
Verslag: Tuur Wuyts

Deze winteravond werd opgevat als een les over onze inheemse orchideeën en dat zijn er zo'n 45. Enkele hiervan staan op het punt uit ons land te verdwijnen. Alle 45 soorten kwamen dan ook aan bod, inclusief beeldmateriaal! Orchideeën spreken altijd tot de verbeelding van plantenliefhebbers. En terecht want er zijn zeer mooie soorten bij, maar ook miniem kleine. Vele uit deze plantenfamilie stellen soms hoge eisen wat hun standplaats betreft omdat ze gebonden zijn aan bodemschimmels om voedingsstoffen op te nemen. Ooit stonden er bv. in de Hobokense Polder duizenden Bosorchissen en nu nog maar een fractie hiervan. Slechts één soort is niet erg selectief want je kan ze zelfs in stadstuinjes, bloembakken en aanplantingen vinden, namelijk de Brede wespenorchis. Maar zelfs deze soort is de moeite om te bekijken met een loep. Heel de levenscyclus en het biotoop van de behandelde soorten werden uitvoerig besproken. Ook het publiek werd actief betrokken bij deze "les". Kortom het was dit keer niet gewoon "plaatjes kijken", men kon nog één en ander opsteken over orchideeën. We danken dan ook Johan voor zijn degelijke uitleg en knap beeldmateriaal en Lucy voor het leggen van de contacten! Tip voor de sterk geïnteresseerden: Er bestaat een vereniging genaamd vzw S.E.M.O. (Studiegroep Europese en Mediterrane Orchideeën) die gevestigd

is in de Nationale Plantentuin te Meise.

"Uilen in de schijnwerper"
za 13/03/2010 - 22 dlnm
Gids: Luc Van Schoor
Leiding: Wim Roelant
Verslag: Kris Vos

Op de Bist vertrekken we met twee auto's op Uilentocht. Enkele stopplaatsen verder en een uurtje later tellen we 22 deelnemers in de Zavelstraat te Oelegem. Ook natuurliefhebbers van het Land van Reyen gaan mee. Luc vliegt er meteen in. Met prachtig en degelijk voorbereide documentatie vertelt hij ons over het leefgebied en de levenswijze van onze inheemse uilensoorten. We bevinden ons in een stukje landbouwgebied met knotwilgen. Dit stukje natuur dreigt te verdwijnen door geplande industrie. Er is nog een restant van een oude boomgaard en in de omgeving zijn er weiden en stalletjes, de favoriete biotoop voor Steenuiltjes. Het voorjaar is ook de beste periode om uilen te horen en waar te nemen. De dieren zijn nog net niet aan het broeden zodat we geen nestverstoorders zijn. Steenuiltjes zijn maar zo groot als een



dikke Lijster en hebben gele ogen. Hiermee kunnen ze heel goed zien zodat ze niet alleen in de schemering en 's nachts actief zijn maar ook overdag prooien kunnen vangen. Ze lusten vooral insecten en kevers. Het gaat goed met de Steenuiltjes in Vlaanderen. Even trekt een overvliegende Houtsnip onze aandacht. Van op een landwegeltje tracht Luc nu de uiltjes te lokken door middel van zijn ondertussen welbekende geluidstechniek. We sluipen een stukje door een greppeltje en speuren weide en wilgen af. Al gauw reageren een drietal uiltjes. Het is een aparte ervaring te horen hoe deze diertjes hun territorium verdedigen bij het vermoeden van een indringer.

Even menen we een exemplaar te kunnen spotten in een dikke knotwilg, maar, in de felle lichtstraal van de zaklamp van Walter merken we al gauw dat het een gesnoeide tak is die verdacht veel op een Steenuiltje lijkt. Omdat we de diertjes niet te veel willen verstoren in hun nachtelijke bezigheden wandelen we rustig terug naar de auto's en gaan op zoek naar de volgende uilensoort. In de Bellevuedreef aan het Schildehof hebben we een afspraak met de Kerkuil. Luc vertelt ons hoe moeilijk deze uilensoort het heeft omdat er veel jongen «verdwijnen» nog voordat ze geringd zijn. Deze uilensoort is erg afhankelijk van het muizenbestand, ook dit is een reden van achteruitgang van de Kerkuil. Gelukkig worden er door de werkgroep Kerkuilen Vlaanderen veel nestkasten geplaatst om deze uilensoort te helpen in hun voortbestaan. De Kerkuil heeft zwarte ogen en zoekt zijn voedsel uitsluitend op gehoor. Hij vliegt geruisloos en als hij al iets van zich laat horen lijkt het wel of er iemand aan het snurken is. Luc weet zijn publiek te boeien met verhalen over vroeger, toen de Kerkuil nog een 'spookdier' was. Boeren nagelden vroeger een Kerkuil aan de schuur opdat dit beest geluk zou brengen. Gelukkig zijn deze gruweldaden verleden tijd. En dan komt het 'moment suprême'. Alle ogen zijn gericht op het 'Uilengat' van de mooi gerestaureerde schuur. De opening van de uilenkast is van beneden te zien. Maar héél even moet Luc zijn trukendoos bovenhalen en ja hoor, Wim, onze alerte gids, verwittigt ons meteen dat de Kerkuil naar buiten komt. Met geluid lokt Luc de uil even verder naar het licht en, wanneer hij (de uil) ook nog op een tak van een grote eik gaat zitten kunnen we hem in alle rust bewonderen. Wat een prachtwaarneming. Voor ons is de avond al geslaagd. Dan kiezen onze gidsen een stuk bos uit waar we hopen de Bosuil waar te nemen. Daar staan we dan, met z'n allen, stil en alert te wachten op onze ontmoeting met de Bosuil. Maar zelfs het geluid van een Dwergooruil dat Luc per vergissing laat horen, lokt dit slimme beest niet van zijn plekje. Misschien is hij al aan het broeden, of misschien kent hij de trucs van onze Luc. Met nog een korte maar aangename avondwandeling sluiten we deze boeiende excursie af. Bedankt Luc en Wim het was een leerrijke en mooie avond.

Lentewandeling op Fort 7 zo11/04/2010

Gids: Natuurgidsen van Fort 7
Leiding: Tuur Wuyts
Verslag: Jeanine De Greef

Waarom ik weer!!!

Maar ik had zo'n koude handen en den Tuur was er weer op voorzien. Dan moest ik toch iets terug doen. Dus het was fris, er waren veel belangstellenden, er waren 3 groepen. Den Tjiftjaf was als eerste van de partij. Dan natuurlijk de Reiger, en wat hoorden we daar? De Bonte specht en de Groene specht die ons uitlachte. Hij zag ons waarschijnlijk, maar wij hem niet. En allemaal nog kleine plantjes: Hondsdraf, Wilgenroosje, Slanke en Gulden sleutelbloem, Vogelmelk, Glad parelzaad enz.

Sporen van den Bosuil gevonden. Braakballen van de Kerkuil die werden ontleed: muizentandjes en botjes en !!!! Dan de mossen, spijtig is Lydia er niet bij.



Zoveel soorten.

Eerst resten van een dode Buizerd, dan 2 vliegende Buizerds, gehoord en gezien. De Gaai liet zich ook horen, de Zwartkop, Roodborst, Staartmezen en Pimpel. Graten van een grote vis op het droge gevonden.

Esdoorn heeft 5 nerven en Plataan 3.

Wel goed om te weten.

Na een mooie tocht van 3,5 uur, een lekkere Gageleer.

Bedankt Tuur en andere gidsen. Het was weer de moeite.

Brabantse Wal
zo 18/04/2010 - 29 dlnm
Gids: Walter van Spaendonk
Leiding: Wim Vandeweyer
Verslag: Tuur Wuyts

Op zo'n 45 km van de vertrekplaats en vlak onder Bergen-op-Zoom liggen deze twee totaal verschillende natuurgebieden die echter pal naast elkaar liggen. Het eerste is een hoger en zandig gedeelte dat dan plots overgaat in het voormalige schorrenlandschap van de Oosterschelde. Door de aanleg van het Schelde – Rijnkanaal met de Kreekaksluizen en de Oesterdam is er een groot meer ontstaan met schorren die evolueerden tot een weide-, riet- en wilgenlandschap. Startpunt is de parking aan de Kraaienberg. We daalden af naar de vlakte op weg naar de ruime vogelkijkhut. Langsheen een met wilgen omzoomde waterpartij en slingerende geul was de zang van de Fitis niet uit de lucht. Ook Rietgors en Rietzanger gaven present. Op de plas, Dodaars en Meerkoet. Bruine kiekendief en Aalscholver lieten zich zien. Mooi en wijds is het hier en dat met een aangenaam zonnetje, wat willen natuurliefhebbers meer! Op de grasvlakte Roodborsttapuit op uitkijk op de top van een struikje. Langs een kreekje terug naar de Wal die op een bepaald punt zelfs 12 m boven het voormalige schorrenlandschap uitsteekt, een merkwaardig natuurfenomeen. Hier ook Roodborst en Zwartkop. Even binnenwippen in het knappe Bezoekerscentrum van de stichting "Het Brabants Landschap". Een beklimming van de imposante uitkijktoren zit er niet in want we hebben nog flink wat te wandelen. We dalen terug af naar een weide- en akkercomplex. Een vlucht Wulpen komt hoog in de lucht over en een Tapuit laat zich bewonderen. Eventjes een verplicht omwegje naar het vroegere schorrenlandschap. Tussen de poten van een kudde paarden merken we twee Gele kwikstaarten. Hier laat ook de Leeuwerik zijn mooiste liedje horen. We wandelen nu naar het domein Mattenburgh. In het bosgedeelte is het heel rustig en stil. We genieten van de voorjaarsflora en komen na een flink



eind stappen terug aan ons vertrekpunt. Een Buizerd in de lucht tracht een Kraai af te schudden. We nemen afscheid en rijden terug richting Antwerpen. Walter en Wim, 't was een gevarieerde tocht en een gevulde namiddag. Bedankt!

Hallaerbos

zo 25/04/2010 - 22 dlnm

Gids: Fons Waeterschoot

Leiding: Hugo Waeterschoot

Verslag: Hugo Waeterschoot

Oei... de Boshyacinten in de tuin staan nog helemaal niet in bloei door de strenge winter en juist deze morgen staat de marathon van Antwerpen gepland zodat de Bist onbereikbaar is.... Dit leek me nu helemaal geen geschikt moment om naar het Hallaerbos te trekken!

Toch daagden 22 mensen op en woelden ze zich door de wegversperringen en omleidingen. Ter plaatse aangekomen, en



na onze boterhammetjes eerst verorberd te hebben in de plaatselijke kroeg (waar we meteen de dagomzet verdubbelden), een file... van geparkeerde auto's die allemaal hetzelfde doel hadden... de Boshyacinten van het Hallaerbos. Hadden die zich dan ook allemaal vergist van datum, toegegeven het leek wel een zomerse dag met temperaturen in april rond de 25°C? Toen kwam de verwondering... de Boshyacinten stonden met miljoenen in bloei. Ronny kreeg zowaar hoofdpijn van het tellen van al deze blauwe kousjes. Maar ook Sleutelbloemen, vierkante meters Witte klaverzuring, het frêle Muskuskruid, Daslook (was nog niet echt in bloem), Bosanemoon (nog steeds ja!), Meiklokje (ook in grote hoeveelheden) sierden het bos als kleurrijke tapijten. Na een warme wandeling werd halverwege zelfs een (Franstalig) ijskarretje gekraakt

(het was immers de week van BHV), alvorens de deelnemers geïmpressionerd werden door de reuzen van het plaatselijke woud: de Sequoia en de Douglas. Als de pilaren van de kathedraal van Gaudí reikten de stammen tot hoog in het bos om dan te eindigen in een (con)dense naaldenkroon. Gek zicht wel zoveel stam voor zo weinig boom. Boomklever plots erg mooi en dichtbij te bewonderen terwijl de radio voor sommigen op halfzacht stond voor het Goudhaantje. De beekvallei die ons terug naar de parking leidde bracht ons door een vochtig stuk waar de fertiele stengels van de Reuzepaardestaart zich nog juist boven de oprukkende brandnetels konden handhaven en het Paarbladig goudveil, Pinksterbloem en ook de minder voorkomende Bittere veldkers met zijn typische violetkleurige helmknoppen stonden te pronken. Op de parking uiteindelijk... niets dan zonlicht... net zoals de dag kon het moeilijk beter zijn afgelopen en in ieder en geval heel wat beter dan de verwachtingen. Iemand zei vandaag nog terecht: "Wat Rome is voor de historie is het Hallaerbos voor de voorjaarsflora"... Rome zien en ... neen aan dat laatste denk ik zeker niet... integendeel aan terugkomen wel. Bedankt vader!

Paddenoverzet

vanavond hebben we in Edegem op onze paddenronde gemerkt dat de echte trek er aan komt!

In de Boerenlegerstraat vonden we al meteen een platgereden Salamander, waarschijnlijk een mannetje Alpenwatersalamander want Marina en ik zagen goed de kam op zijn rug en qua grootte deed hij ons ook denken aan de Alpenwatersalamander...maar ja, hij was dus plat :- (Verder, in de Boerenlegerstraat, vond Peggy een Pad, zwemmend in de gracht ter hoogte van het Arendsnest, levend en wel...al zal het bestje wel moeten klimmen om uit die steile gracht te geraken.

In Kattenbroek was het miserie troef: eerst



twee dode exemplaren, mannetjes padden, vers doodgereden! En.. tot overmaat van ramp onze eerste 'dubbeldekker', (te zien aan het aantal pootjes, bedankt Peggy voor je opmerkingsgave) ook platgewalst. Gelukkig vonden we ter hoogte van 'onze' amfibieënpoel een levende pad. Of het was een juveniel...of het was een vrouwtje al op de terugweg van haar paringsdaad, of...Den Bob vroeg zich af waarom dat vel van die pad zo verfrommeld was. Tja, of het was een mannetje dat, uitgemergeld na deze strenge winter op pad was....ik heb niet echt zijn 'bodybuildersarmpjes' gezien.

Toen Bob en Peggy, toch wat verkleund van de kou (den Bob toch) naar huis vertrokken, smachtend naar een warme



chocomelk, vonden Marina en ik, op het korte stukje fietspad en Ter Hoger Hagen nog 3!! Bruine Kikkers, gezond en wel en een Pad, verkleund van de kou. IJskoud waren deze kikkers en pad, nog nooit heb ik zo'n kouwe kikker gevoeld!!!!

Blij waren we, Marina en ik, omdat een seconde nadat wij de beestjes in veiligheid hadden gebracht, er een auto in het kleine straatje kwam aangesjeest (hoe schrijven ze dat?) We hebben vanavond toch wel enkele beestjeslevens gered.

Het is zoals Peggy ook zei: stel dat er elke avond 4 of 5 padjes of salamanders worden doodgereden deze week, dat is wel hééél erg in dit verstedelijkt gebied.

Zodus...

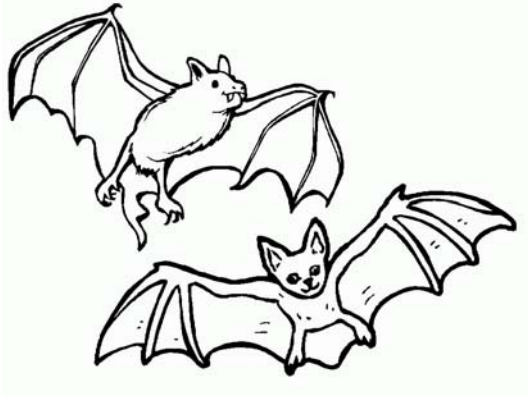
Kijk even op de deelnemerslijst en kom als jullie zin hebben deze week even mee de paddenronde wandelen in Edegem...

Ik zag vanavond jonge footballertjes...die me vroegen waarom we dit deden....

Slaapwel

Natuurgidsen Werkgroep Fort 5 – Edegem

Activiteiten augustus – september 2010



Vleermuizen

Om de zomervakantie af te sluiten organiseren we op vrijdag 27 augustus onze jaarlijkse vleermuizenwandeling. We spreken om 20.00 u af aan de hoofdingang van Fort 5, om samen tot aan de bioklas te wandelen. Onderweg brengen we een kort bezoekje aan het vleermuizenreservaat.

Het eerste deel van deze avond bestaat uit een presentatie waarin u meer te weten komt over deze wonderlijke dieren. Wie zijn ze? Wat eten ze? Welke soorten kan je bij ons terugvinden?

Als de presentatie op zijn einde loopt, is het buiten donker geworden. Het geschikte moment om aan de eigenlijke wandeling te beginnen. Met behulp van bat-detectoren en lampen gaan we op zoek naar de dieren waarover we net zoveel geleerd hebben. We doorkruisen het fort in de hoop zoveel mogelijk van deze dieren te kunnen horen en zien. Een beetje griezelig, maar steeds weer een leuke ervaring. Rond 22.30 u sluiten we dan de wandeling af aan de hoofdingang.

Mee te brengen: stevige schoenen en goed humeur.



Natuur-rondje Edegem - fietstocht

Op zondag 19 september fietsen we samen een eindje verder!

Om 13.00 u staan we prompt aan het Kerkplein; banden goed opgepompt! We maken een 'Rondje-Edegem' en ontdekken rijke natuur en historische plekken.

Je krijgt heel wat uitleg bovendien op de vele tussenstops die zijn voorzien.

Verrassende paadjes en mooie plaatjes.

Niet zo ver: totaal minder dan 20 km.

Zo ken je je omgeving beter.

Meebrengen: goede fiets en een extra drankje, regenkledij en veel goesting. Dank je!

Van ons sportief avontuur zijn we terug rond 16.00 u.

Vooraf inschrijven is overbodig.

Meer info, indien nodig:

03/457 85 62 – Luce Stappaerts

03/440 55 27 – Bart Storms

Activiteitenkalender

Meer gedetailleerde informatie over de activiteiten vind je in de rubriek Agenda op pagina 4.

Activiteiten waar je op voorhand moet voor inschrijven zijn ***vet** gemarkeerd.

4 juli: Winkelsbroek & Turnhouts vennengebied

***11 juli: vogel- en plantenpracht op eiland Tiengemeten**

***18 juli: fietstocht door de Groene Baronie**

25 juli: zomerwandeling & pinteling op Fort 7

8 augustus: steltloperstocht Zeeland

22 augustus: vogelringstation & Stappersven

27 augustus: zomeravond Vleermuizenwandeling

29 augustus: wandeltocht door de Mechelse Heide

5 september: biologische waterkwaliteitsbepaling Geitenpadplassen & Groen Neerland

***11 september: fietstocht Rondje met een Pontje**

19 september: noordelijk eiland Wintam

26 september: natuurgebieden Noord Limburg

2 oktober: Natuurpunt trefdag

3 oktober: Fort van Steendorp & Wase cuesta

***8-11 oktober: mariene-geologisch weekend Cap Griz Nez**

10 oktober: paddenstoelenwandeling - De Inslag

***15-17 oktober: vogelweekend Cap Griz Nez**

17 oktober: bomen Oude Wereld & wandeling langs de Congostroom

24 oktober: opendeur Fort 7

24 oktober: trekvogeltelling Hobokense Polder

***29-31 oktober: paddenstoelenweekend**